ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ — ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, ΤΗΙ 5 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1889 — ΕΤΟΣ ΣΤ'. — ΑΡΙΘ. 31

ΓΡΑΦΕΙΟΝ
ΟΔΟΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 59.
Ἕκαστον φύλλον τιμᾶται λεπτῶν 20.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ Μ. ΔΑΜΒΕΡΓΗΣ

ΕΒΔΟΜΑΣ

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ
ΕΤΗΣΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΠΛΗΡΩΤΕΑ
Ἐν Ἑλλάδι . . . . Δρ. 10
Ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ Φρ. χρ. 12

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ
ΚΑΤΑ ΣΑΒΒΑΤΟΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Οἱ Σύντροφοι, κρητικὸν διήγημα, (συνέχεια), ὑπὸ Ι. Μ. Δαμβέργη.
Τὸ γεφύρι τῆς Λαμάνας, ἀπόσπασμα ἐξ ἀνεκδότων «Λαμιακῶν ἐντυπώσεων», ὑπὸ Κ. Δ. Καπράλου.
Ἔρως σιωπηλός, εἰκὼν Louis Hulbach, ὑπὸ Δάπ.
Ἀγριολούλουδα, ποίημα, ὑπὸ Δημ. Στάη.
Περιήγησις εἰς τὸ Μαρόκον. Τὸ Φὲζ.—Ἡ Σαρία, αἱ ἀγοραί.—Ἀγορὰ δούλων. — Τὸ Μελλάχ, οἱ Ἰσραηλῖται. — Οἱ Τολδάς. — Τὸ Ραμαδάν. (τέλος). *Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.*
Αἱ δοκιμασίαι τῆς Ραΐσας, μυθιστορία Henry Greville, ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ (συνέχεια).
Δάσος καὶ Φωτιά. *Ρωσικὴ Φιλολογία.* (Μῦθος Κριλόφ), ὑπὸ Π. Α. Ἀξιώτου.
Βιβλιοθήκη τῆς Ἑβδομάδος. *Ἐγχώρια—Ἐξωτερικὰ—Φιλολογία—Καλλιτεχνία* κ.τ.λ.
Ἰδιαίτερα Γράμματα.
Νέα βιβλία.

ΟΙ ΣΥΝΤΡΟΦΟΙ

Κρητικὸν διήγημα.

[Συνέχεια].

Πᾶσαι αἱ πικρίαι τῶν τελευταίων συμβάντων, αἵτινες ὑπὸ παντοίας μορφὰς ἐτυράννουν τὸ πνεῦμα τοῦ Καπετὰν Γιώργη, πᾶσαι ἐλησμονήθησαν τὴν στιγμὴν ἐκείνην.

Δίδει πτερὰ εἰς τὰς θλίψεις ὁ ἔρως· ἀλλ' οἴμοι! δὲν τὰ μεταχειρίζονται πάντοτε ἵνα φύγωσι ...

Κρατεῖ ἀνοικτὸν τὸ γράμμα τῆς Κατερίνας του, τὸ παρατηρεῖ ἀλλὰ δὲν δύναται ἀκόμη νὰ ἀναγνώσῃ. Δάκρυα εὐτυχίας ῥέοντα ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν του ἐκπλύνουσι τὰ ἴχνη τῶν μόλις ξηρανθέντων πικρῶν δακρύων. Μόνον ἡ Κατερίνα τῷ ἀπέμεινεν. Αὐτὴ εἶνε ἤδη τὸ πᾶν. Καὶ πρὶν ἔτι ἀναγνώσῃ τὸ γράμμα της εἶνε εὐτυχής, τὴν βλέπει, τῇ ὁμιλεῖ, ἀκούει τοὺς γλυκεῖς λόγους, οὓς τῷ ἀποτείνει, μεθύσκεται μὲ τὰς ἀκτῖνας τῶν μεγάλων μαύρων ὀφθαλμῶν της.

Δύσμοιρε! Ἤκούσθης πολλάκις λέγων ὅτι σὲ ἀγαπᾷ τὸ ὅπλον σου καὶ δι' αὐτὸ τὸ ἐβάπτισες μὲ τὸ ὄνομα τῆς μνηστῆς σου· Ὦ, ἂν σὲ ἠγάπα πράγματι ἡ ἄψυχος ἐκείνη *Κατερίνα* σου, ἐκεῖ πέραν ὅπου εὑρίσκεται τώρα, θὰ προέβλεπε τὸν πόνον σου, θ' ἀπεσπᾶτο ἐκ τῶν πυραμίδων τῶν ἄλλων σασεπω, θὰ ἔκλινε πρὸς τὴν γῆν καὶ πίπτουσα θὰ ἐξηκόντιζε κατὰ τῆς καρδίας σου σφαῖραν ὀλιγώτερον φοβερὰν τῆς ἐπιστολῆς, ἣν ἡ ἀληθὴς σοὶ στέλλει Κατερίνα σου.

Δύσμοιρε! Ἐσφόγγισας τοὺς ὀφθαλμούς μὲ τὴν ἄκραν τῆς χειρίδος σου, ἵνα ἀναγνώσῃς. Ἀνθρωπίνη δύναμις ποῦ νὰ σὲ ἐμποδίσῃ πλέον; τοὐλάχιστον ἀνάβαλε, ἀνάβαλε μικρὸν ἔτι πρὶν πηδήσῃς ἀπὸ τοῦ παραδείσου εἰς τὴν κόλασιν...

Ὁ Καπετὰν Γιώργης ἔρριψεν ἓν βλέμμα ἀκόμη ἐπὶ τοῦ ἐπανωγράμματος, ὅπερ δι' ὡραίων στρογγύλων χαρακτήρων εἶχε γραφῆ ἐπὶ τοῦ ὀπισθίου μέρους τῆς ἐπιστολῆς, καὶ διὰ λαιμάργων ὀφθαλμῶν στρέφων τὰς τέσσαρας σελίδας τοῦ χάρτου, προσεπάθει διὰ μιᾶς νὰ μαντεύσῃ ὅλον τὸ περιεχόμενον.

— Πόσα πολλὰ γράφει, ἐψιθύρισεν. . . ἀλλά ... δὲν εἶνε 'δικό της... ὄχι εἶνε . . . Ἔχει ὅμως ἄλλην ὑπογραφή . . . τοῦ ἐξαδέλφου της, τοῦ γιατροῦ. Ἄ! τὸ μισὸ μόνο ἔγραψε ἡ ἰδιά . . . καὶ τί βιαστικὰ νοάμματα . . . Θέ μου, τί θὰ εἰποῦν ὅλα αὐτά!...

***

Πανικὸς ἐπεκράτει καθ' ὅλον τὸ Ἡράκλειον. Αἱ τουρκικαὶ οἰκογένειαι φοβούμεναι τὴν ἐπανάστασιν εἰσήρχοντο κατὰ δεκάδας ἀπὸ ἑκάστης τοῦ φρουρίου πύλης, καὶ μεταβαίνουσαι κατευθεῖαν εἰς τὰς εὐρείας τῶν τζαμίων αὐλὰς κατεσκήνουν ἐκεῖ, μέχρις ὅτου οἱ μεγάλοι ἀγάδες θὰ διέτασσον τὰ κατ' αὐτούς.

Ἡ θέα τῶν εἰσερχομένων προὐξένει φρίκην. Ἐπὶ τῶν μορφῶν ὁ φόβος, ἐν τῷ βήματι ἡ ἀστάθεια καὶ ἡ κόπωσις. Ἓν ζῶον τὸ πολὺ, προηγούμενον ἑκάστης συνοδείας πτωχῶν χωρικῶν, ἔφερεν ἐπ' αὐτοῦ ἀπαραίτητά τινα σκεύη τῆς ἐγκαταλειφθείσης οἰκίας ἐντὸς σακκίων ἢ κοφίνων, ἀφ' ὧν προέκυπτενότὲ μὲν κεφαλὴ βρέφους ἢ ἀκτὴρ πυροβόλου, ὁτὲ δὲ καὶ ζεῦγος ποδῶν ἀνηκόντων εἰς σῶμα μείρακος ἢ χανούμης, ἧς αἱ δυνάμεις εἶχον ἐξαντληθῆ ἐκ τοῦ δρόμου. Ὄπισθεν ἠκολούθουν οἱ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες ἐν ἐλεεινῇ καταστάσει, οἱ γέροντες καὶ αἱ γραῖαι ἐρειδόμενοι ἐπὶ ὀζωδῶν ῥάβδων, οἱ νεώτεροι ἔνοπλοι καὶ ἄλλοι κατάφορτοι ἐξ ἐπίπλων καὶ ἐνδυμάτων ἢ καὶ ἐξ ἄλλων ἥττον πολυτίμων ἀντικειμένων, σκάφης καὶ πινακωτῆς λ. χ. ἢ καὶ ζεύγους παραθυροφύλλων, τὰ ὁποῖα παρέλαβον, ἵνα μὴ τὰ εὕρωσι κεκαυμένα κατὰ τὴν ἐπάνοδον, ἢ ἔκλεψαν ἐξ ἄλλης ἐγκαταλειφθείσης οἰκίας. Δύο τρεῖς κύνες ἢ πρόβατα ἢ αἶγες παρηκολούθουν πᾶσαν συνοδείαν; ὁμιλίαι δ' ἀντηλλάσσοντο μετὰ κόπου καὶ στεναγμοὶ θλίψεως καὶ κατάραι φρικώδεις καὶ ἀπειλαί ...

Ὅταν αἱ αὐλαὶ τῶν τζαμίων ὑπερεπληρώθησαν ἐκ τῶν μὴ ἐχόντων ἰδία, φιλικὰ ἢ συγγενικὰ οἰκήματα ἐν Ἡρακλείῳ, παρῆλθον δὲ καὶ δύο ἢ τρεῖς ἡμέραι, καθ' ἃς οἱ μετανάσται ἐβολιδοσκόπησαν τὰ φρονήματα τῶν ἐγχωρίων Τούρκων, γενικὴ ἐλήφθη ἀπόφασις νὰ καταλάβωσι τὰ οἰκήματα τῶν Χριστιανῶν, διώκοντες τούτους ἢ συμμεριζόμενοι τὰ δωμάτια, μάλιστα δὲ τὰ μαγειρεῖα καὶ τὰς ἀποθήκας των.

Εἰς τὰς διαμαρτυρίας τῶν Χριστιανῶν ἀποκρίνονται δι' ἀπειλῶν καὶ σκωμάτων.

— Ἤφηκά το καὶ ἐγὼ τὸ κονάκι μου!

— Μὰ δὲν ἔχει τόπο...

— Κοιμούμαστε μαζί. Νὰ κοιμούμαστε θέλει σὰ καλὰ ἀδέρφια.

— Δὲν ἀνοίγομε.

—Νὰ κάψωμε θέλει τὴ πόρτα καὶ ὕστερα θὰ κρυγιώνετε... θὰ 'μποῦνε κλέφταις..

Ἐὰν ὅμως ἡ ἀντίστασις ἐξακολουθήσῃ ἡ δὲ θύρα στερεὰ οὖσα ἀρνεῖται νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν βίαν, κλίνει ὁ εἷς τὰς χεῖρας πρὸς τὴν γῆν, πηδᾷ ὁ ἄλλος ἐπὶ τῆς ῥάχεώς του, διασκελίζει τὸν τοῖχον τῆς αὐλῆς, εἰσέρχεται μὲ τὴν μάχαιραν εἰς τὸ στόμα καὶ τὴν πιστόλαν εἰς τὴν δεξιάν, ἀνοίγει, καὶ ὄχι πλέον μία, ἀλλὰ δύο καὶ τρεῖς οἰκογένειαι μεταναστῶν ὁρμῶσιν, εἰσέρχονται, οἱ δὲ χριστιανοί, ἀδυνατοῦντες νὰ συζήσωσι μετ' αὐτῶν, ἐγκαταλείπουσι τὰς ἑστίας των καὶ σπεύδουσιν εἰς ἄλλας συγγενικὰς, μέχρις ὅτου καὶ ἐκεῖθεν ἐν σώματι διωχθῶσι. Πολλάκις οὐδὲ τὰ στρώματά των δικαιοῦνται νὰ παραλάβωσιν.

— Ἄ θὰ πᾶτε ὄξω, νὰ 'βρῆτε θέλει τὰ δικά μας. Ἀφήκαμέ τα καὶ 'μεῖς.

Οὕτως ἐξεδιώχθη ἐκ τοῦ οἴκου της καὶ ἡ οἰκογένεια τῆς Κατερίνας. Ἐπειδὴ δὲ —καίτοι πλήρης ἐπεκράτει εἰρήνη, ἀφοῦ οὐδεμία ἀκόμη σφαγὴ εἶχε διαπραχθῆ — εἰς οὐδένα ἐπετρέπετο ἡ διὰ θαλάσσης ἀναχώρησις, ὁ πατήρ, ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοί της, ἐν οἰκογενειακῷ συμβουλίῳ, ἀπεφάσισαν νὰ ἐξέλθωσι τοῦ φρουρίου, νὰ πάρουν, ἐν ἀνάγκῃ, τὰ βουνά....

***

Ὁ Καπετὰν Γιώργης ἀναγινώσκει ἀσθμαίνων, ἀγωνιῶν, περιρρεόμενος ὑπὸ ἱδρῶτος.

«... Μὲ βάζει ἡ μητέρα μου νὰ σοῦ γράψω, πῶς σήμερο φεύγομεν ἀπὸ τὸ Κάστρο, γιατὶ ὁ κόσμος εἶνε ἄνω κάτω, καὶ ἐμπήκανε οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὰ χωριά . . . καὶ γιὰ νὰ μάθῃς πῶς ὅλοι εἴμαστε καλὰ καὶ σὲ χαιρετοῦμε...»

Αὗται ἦσαν αἱ πρῶται γραμμαὶ τῆς ἐπιστολῆς, διὰ σταθερᾶς χειρὸς γεγραμμέναι. Κατωτέρω ὅμως τὸ χρῶμα τῆς μελάνης ἦτο ἄλλο καὶ ἑκάστη λέξις ἐφαί-

νετο χαράχθεῖσα ἐν ἀγωνίᾳ καὶ παραφορᾷ.

«... Ἄχ τί ἔκαμα νὰ φύγω ... τί ἦταν μία μαχαιριά ; . . . νὰ βλέπῃς ὅλους μὲ 'ματια γυαλιστὰ καὶ 'ματωμένα νὰ σὲ θωροῦνε ! Ἔ, Δημήτρη ; ἔ, πατέρα, τί μὲ κυτταζετε ! . . . Νά τονε· σκύβει καὶ τὸ μαχαῖρι τὸν περνᾷ. Δὲ 'βρίσκεται κανένας ; Βάνω τ' αὐτί μου, γυρίζω ... ἔ ! Χριστιανοί,.. θὰ σφάξουν καὶ τὴ μάνα μου . . . ἔ ! θὰ φωνάξω... Ποῦ μὲ πᾶτε τώρα ἐσεῖς... δὲ θέλω φαΐ, δὲ θέλω τίποτε. Τί κάνω τώρα; πειράζω κανένα ; ... Γράφω· τοῦ κύρη μου γράφω καὶ τῆς μάνας μου. Ἔ, καὶ νὰ τὸ μάθουν, ἔ, καὶ νὰ τὸ μάθῃ στὰ Χανιά . . . Γιατί μ' ἔδιωξες, ἀδερφέ μου ; γιατὶ μὲ 'διώξετε ἀπὸ κοντά σας, πατέρα μου ; 'Εγὼ Γιωργάκη, εἶμαι καλὴ καὶ λέω τὄνομά σου. Ἤπια καὶ ζουμί, γιὰ νὰ μὲ φέρουνε κοντά σου. Νά τους, νά τους, ἔρχονται ... ἀφήσετέ με· αὐτοὶ μὲ τὰ μαχαίρια ἦτανε, ἀφήσετε νὰ πάω, νὰ μοῦ δεῖξουνε τὸν πατέρα μου...»

Καὶ ἄλλας τοιαύτας πολλάς, ἀορίστους, συγκεκομμένας φράσεις περιεῖχεν ἡ ἐπιστολή, οὐδὲν μὲν δηλούσας καθαρῶς, ἀλλὰ πάντοτε φρικτόν τι καὶ ἀπαίσιον ὑπεμφαινούσας.

Ὦ ! παράφρων ! παράφρων ἦτο ἡ Κατερίνα του! Τό ἐμάντευσε,τὸ εἶδεν ἐν ταῖς γραμμαῖς, καὶ δι' αὐτῶν, ὡς νὰ ἦτο ὕαλος διαφανὴς ὁ χάρτης, διέκρινεν ἐξαίφνης, πρὶν περατώσῃ τὴν ἀνάγνωσιν, διέκρινε τὴν ἀγάπην του,μὲ λυμένα τὰ μαῦρά της μαλλιά, νὰ παλαίῃ,νὰ κραυγάζῃ, καὶ μόλις νὰ τὴν συγκρατῶσιν οἱ οἰκεῖοί της...

Οἱ οἰκεῖοί της !

Τὸ ἕτερον ἡμισυ τῆς ἐπιστολῆς εἶχε γραφῆ ὑπὸ τοῦ ἐξαδέλφου τῆς Κατερίνας, μετά τινα δὲ προοίμια κατέληγεν ὡς ἑξῆς :

« . . . Γνωρίζω τί ἄνδρας εἶσαι καὶ δι' αὐτὸ δὲν φοβοῦμαι νὰ σοῦ γράψω τὴν φοβερὰν καταστροφήν. 'Εκ τῆς οἰκογενείας τοῦ πενθεροῦ σου,φυγούσης τὴν Δευτέραν ἐκ τοῦ φρουρίου, μόνον ἡ Κατερίνα ἐπέστρεψ. . . . Τοῦρκοι ἐπανερχόμενοι ἐκ τῶν περιχώρων ὥρμησαν νὰ ἁρπάσωσι τὴν κόρην. 'Αντεστάθησαν οἱ δύο ἀδελφοὶ καὶ ὁ πατέρας, καὶ ἔτσι τῆς ἔδωκαν καιρὸν νὰ ἀναβῇ εἰς ἕνα ὕψωμα, ἀλλ' ἀπ' ἐκεῖ εἶδε νὰ σφάζωσι τὸν πατέρα, τὴν μητέρα καὶ τοὺς δύο της ἀδελφούς . . . . Ἔπεσε τότε ἀναίσθητος καὶ ὅτε ἐβγῆκαν οἱ χωροφύλακες διὰ νὰ κρύψουν τὰ πτώματα, τὴν νύφην ἐναγκαλιζομένην αὐτὰ καὶ τὴν ἔφεραν τρελλὴν εἰς τὸ νοσοκομεῖον . . . Τώρα δύο ἡμέρας εἶνε καλλίτερα. 'Ελπίζω νὰ σωθῇ αὐτὴ τοὐλάχιστον. Ὁ Θεὸς νὰ σοῦ δώσῃ ὑπομονὴν νὰ ὑποφέρῃς ...»

Ὅτε ἐπεράτωσε τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐπιστολῆς ὁ Καπετὰν Γιώργης, ἔφερε τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ ἔστη οὔτω ἀκίνητος ἐπί τινας στιγμάς.

Οὔτε παραφορὰ πλέον οὔτε δάκρυα. Οἱ ὀφθαλμοί του ἐξακοντίσαντες ὅλας τὰς ἀστραπάς των ἐφαίνοντο ἤδη θολοί, ἐσβεσμένοι· τὸ τοσάκις πορφυρωθὲν πρόσωπόν του ἦτο ἤδη κατώχρων. Τὰ χεῖλη του αὐτὰ εἶχον ἀπωλέσει πᾶν χρῶμα. Ἐστρεψε τὸ βλέμμα πρὸς τὸν οὐρανὸν χωρὶς νὰ ἐκφράσῃ ἀπειλήν, χωρὶς νὰ ἐκφράσῃ δέησιν· εἶτα ἐδίπλωσεν ἡσύχως τὸ γράμμα, ἔθηκεν αὐτὸ ἐν τῷ κόλπῳ του καὶ μετὰ στυγνῆς ἠρεμίας καὶ ἐγκαρτερήσεως, ἐψιθύρισε καθ' ἑαυτόν :

— Τώρα ἄλλο φαρμάκι δὲν ἔμεινε νὰ πιῶ !

Καὶ πλησιάσας πρὸς τοὺς συντρόφους του μὲ βῆμα σταθερόν :

— Ἐμπρός, εἶπε· πηγαίνωμεν.

* * *

Ὁ ἥλιος ἐξηκόντιζεν ἀπὸ τοῦ κέντρου τοῦ οὐρανοῦ φλογερωτάτας ἀκτῖνας, ὧν τὴν θερμότητα δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ ἀμβλύνῃ ὠχρόλευκον νέφος, ὡς ρακώδης σινδόνη ἐκτεινόμενον, καὶ περιβάλλον τὸν δίσκον του.

Τὸ λοιπὸν ἀνέφελον μέρος τοῦ οὐρανοῦ εἶχεν ἀνταλλάξῃ τὸ σύνηθες κυανοῦν χρῶμά του δι'ἄλλου τεφρόχρου. Τὸ χῶμα τοῦ τελευταίου βουνοῦ, ὅπερ παρέκαμπτον ἵνα φθάσωσιν εἰς τὴν Σπηλιάν, ἦτο τεφρόχρουν ἐπίσης, καὶ ἤχνιζεν ἐκ τῆς θερμότητος· βλάστησις οὐδαμοῦ· ἄνεμος δὲ θερμὸς ἀπεξήραινε τὸν ἱδρῶτα τῶν παλληκαριῶν, ἀλλ' ἀπεξήραινε καὶ τὸν λάρυγγά των, διότι δὲν ἠδύναντο νὰ ροφήσωσιν οὐδεμίαν πνοὴν τοῦ ρευστοῦ ἐκείνου πυρός. Βαδίζοντες ταχέως ἠναγκάζοντο νὰ στρέφωσι τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπίσω ἵν' ἀναπνεύσωσιν· ἄλλως θ' ἀπέθνησκον ἐξ ἀσφυξίας.

Ὁ Καπετὰν Γιώργης προπορευόμενος ἀπεῖχε τῶν ὁπλιτῶν του δεκάδας τινὰς βημάτων. Πρῶτος φθάνει εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου,κάτωθεν τοῦ ὁποίου ἐκτείνεται ἡ πεδιάς, σταματᾷ καὶ περιβάλλει δι' ἑνὸς βλέμματος ὅλα τὰ πέριξ.

Εἶνε ἡ διψα τῆς ἐκδικήσεως καὶ αἱ μαῦραι ἰδέαι του, αἵτινες ὡς καπνισμένοι φακοὶ τῷ δεικνύουσιν οὕτω πένθιμον καὶ μελαγχολικὴν τὴν ἄλλοτε τόσῳ τερπνὴν καὶ περικαλλῆ πεδιάδα ;

Ἐὰν κάτω ἐκεῖ,εἰς τὴν ἄκραν τῆς ἐλαιοφύτου ὑπωρείας, δὲν ὑψοῦτο τὸ «Ἄσπρο μετόχι» τοῦ 'Αλῆ ἀγᾶ, ὁ Καπετὰν Γιώργης δὲν θ' ἀνεγνώριζε τὸ μέρος. Συνήθως ἤρχετο ἐκ τῆς μεγάλης ὁδοῦ, ὅτε προσεκαλεῖτο νὰ διέλθῃ καλάς τινας ἐαρινὰς ἡμέρας παρὰ τῷ συντρόφῳ του. Τότε τὰ πάντα ἦσαν ὡραῖα. Ἡ χλόη ἐπρασίνιζε τοὺς ἀγρούς, ἡ αὔρα ἦτο δροσερά, ὁ προσκαλῶν ἦτο φίλος, ὁ προσκαλούμενος εἶχεν εὔθυμον, ἀπλήγωτον τὴν καρδίαν. 'Αλλὰ τώρα ;

Οἱ ὁπλῖταί του τὸν περικυκλοῦσι φθάσαντες ἐπίσης ἐπὶ τῆς κορυφῆς. Καθ'ὅλον τὸ διάστημα τῆς πορείας ὁ Καπετάνιος οὐδ' ἤνοιξε τὸ στόμα. Πάντες τὸν παρατηροῦσιν, ὡσεὶ ἀναμένοντες διαταγάς, ἀλλ' οὐδεὶς τολμᾷ νὰ διαρρήξῃ τὴν σιγήν.

Ὁ Καπετάνιος δὲν ἠννόησε, διότι ἀπὸ τῆς κορυφῆς ἐκείνης δὲν ἐπεσκόπει μόνον τὰ περίξ. Ἀνεπόλει εὐτυχεῖς παρελθούσας στιγμάς. Ὅπως τὸ καταπεπονημένον σῶμα ἔχει ἀνάγκην ἀναπαύσεως,καὶ ὕδατος δροσεροῦ τὸ διψασμένον στόμα, οὕτω καὶ ἡ τεθλιμμένη ψυχή του ἐζήτησε στιγμιαίαν τοῦ ἐνεστῶτος λήθην καὶ ἀνάπαυσιν ἐν τῇ ἀναπολήσει εὐτυχοῦς παρελθόντος.

Νά ! ἐκεῖ ἐκυνήγησαν τὴν τελευταίαν φοράν· ἐκεῖ παρ' ὀλίγον νὰ πέσῃ διασκελίζων τὸν φράκτην· ἐκεῖ ἔτρωγον ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης, ἐκεῖ ἔπαιζαν εἰς τὸ σημάδι. Ἐκεῖ εἶχαν κρεμάσῃ τὰ σεντόνια, ὅταν μιὰ φορὰ ἔφαγαν ὅλοι μαζί, αὐτοὶ καὶ τὸ χαρέμι, καὶ ἐκουβέντιαζαν μὲ ταῖς χανούμισσαις καὶ ἐγελοῦσαν. Μόνο τὸ σεντόνι τοὺς ἐχώριζεν. Ἀ ! νά ! θαρρεῖ πῶς τὸν βλέπει τὸν 'Αλῆ ἀγᾶ μὲ τὸ χαμόγελο εἰς τὸ στόμα, ἐρχόμενον νὰ τὸν ὑποδεχθῇ.

—Αὐτὸ τὸ χαμόγελο... ἄνθρωπος ποῦ χαμογελᾷ ἔτσι, ποῦ 'μιλεῖ ἔτσι, ποῦ ἀγαπᾷ ἔτσι, ὅπως ὁ 'Αλῆς ἀγαποῦσε ἐμένα, 'μπορεῖ νὰ σφάξῃ τὸν ἀδελφό μου ... Καὶ ὅμως· τὸν ἔσφαξε. Μὰ ἂν δὲν τὸν ἔσφαξε; Τὸ εἶδα μὲ τὰ μάτια μου γιὰ νὰ τὸ πιστέψω ;...

Δὲν ἦτο ἡ γλυκεῖα τῆς φύσεως ἄποψις, ἥτις κατεπραΰνεν οὕτω τὴν ἐξαγριωθεῖσαν ψυχήν του· τοὐναντίον ἀγριωτέρα θέα δὲν ἠδύνατο νὰ γίνῃ· οὐρανὸς νεφελῶδης, γῆ πεπυρακτωμένη, ἐρημία, σιγή, φρίκη. 'Αλλ' οὐδὲν τούτων ἔβλεπεν ἢ ἠσθάνετο ὁ Καπετὰν Γιώργης. Πρὸ ὀλίγου ἔτι οὐδεὶς δισταγμὸς ἐτάρασσεν αὐτόν· ἤρχετο μὲ τὸν σκοπὸν νὰ θύσῃ, νὰ ἀπολέσῃ. Ὑπῆρξε στιγμή, καθ' ἣν ἐφαντάσθη ἀσπαίρουσαν ὑπὸ τὴν μάχαιράν του τὴν γυναῖκα τοῦ 'Αλῆ, τὴν μητέρα του, τὰ τέκνα του. Ἤδη .... ἤρκεσεν ἡ θέα ἑνὸς οἰκίσκου, ἡ ἀνάμνησις ἑνὸς μειδιάματος, ἵνα κλονήσῃ τὴν ἀπόφασιν καὶ γεννήσῃ τὴν ἀμφιβολίαν ἐν τῇ ψυχῇ του.

. . . . . .

Ἐστράφη πρὸς τοὺς στρατιώτας του, οἵτινες καίτοι ἠτένιζον αὐτὸν οὐτωσὶ ἀφῃρημένον, ἠγνόουν ἐν τούτοις ποία μάχη ἀληθῆς συνεκροτήθη ἐν ἑαυτῷ, καὶ ποία τῆς μάχης ταύτης ἡ ἔκβασις.

— Παιδιά, εἶπε, ποῦ πηγαίνομε ;

Οἱ ὀφθαλμοί των ἐφάνησαν ἐκπεπληγμένοι, ἀλλὰ οὐδεὶς ἀπεκρίθη· ἀνέμενον τὴν συνέχειαν τῆς ὁμιλίας.

— Ἐέρετε ποῦ πηγαίνομε; εἶπε πάλιν. Ἤρθαμε νὰ σφάξωμε γυναῖκες καὶ νὰ πνίξωμε μὲ τὰ χέρια μας παιδιά. Ἔπειτα θ' ἀνοίξωμε ἕνα δαυλὸ νὰ βάλωμε φωτιὰ στὸ σπίτι κι' εἰς τσ' ἐλῆαις. Ἐλάτε, πορπατεῖτε γρήγορα, ἀκοῦτε τὸν ἀρχηγό σας !

Οὐδεὶς ἐκινήθη.

— Φοβᾶστε ; ἠρώτησε πάλιν. Ἄνθρωπος δὲ θὰ μᾶς 'μιλήσῃ. Ὅλαις θὰ πέσουνε στὰ γόνατα καὶ θὰ φωνάζουνε ἀμάν. Ἕνα φυσέκι δὲ θὰ 'ξοδέψωμε. Μόνο ἡ μαχαίραις θὰ δουλέψουν. Πορπατεῖτε λοιπόν. Γιατί ἐκαρφωθήκετε ἔτσι ;

Οὐδεὶς καὶ πάλιν ἀπεκρίθη.

— Ἀντρέπομαι τὸν ἀπατό μου, ἀνέκραξεν ἤδη μεταβαλὼν τόνον φωνῆς· ἀντρέπομαι τὸν ἀπατό μου,ποῦ σᾶς ἔφερα ἐδῶ, γιὰ μία εὔκολη καὶ ταπεινὴ ἐκδίκησι. Ἂς σφάζουνε οἱ Τοῦρκοι τῆς γυναῖκες· ἔχει φεγγάρι ἀπάνω ἡ σημαία τους. Μὰ ἐμεῖς ; Γι' αὐτὸ λοιπὸν σηκώσαμε σημαία μὲ σταυρό, γιὰ νὰ σφάξωμε χαρέμια ; Αὐτὸ εἶνε ἡ ἕνωσι; Καὶ δὲν εὑρέθηκε κανένας— ἂς εἶμαι κι' ἀρχηγὸς — νὰ μοῦ 'μιλήσῃ, νὰ μοῦ 'πῇ, πῶς εἶνε ὄχι ἁμαρτία,ὄχι ἄδικο,ἀλλὰ κακούργημα φριχτὸ αὐτόποῦ συλλογούμουνε νὰ κάμω; Ἔ, καὶ ἂν σᾶς ἔλεγά νὰ παραδοθῆτε 'ς τοὺς Τούρκους θὰ τὸ 'κάνετε ; Ἀδέρφια μου, συμπαθᾶτέ με. Σᾶς μαλόνω . . . γιὰ νὰ μαλώσω τὸν ἀρχηγό 'μπροστά σας. Δὲ 'ξέρετε σὲ τί θέπι βρίσκομαι ἀπὸ τὸ πρωΐ. Θαρρῶ πῶς ἐκούνησε τὸ μυαλό μου. Μούρχεται πότε καὶ πότε νά...

Ὁ Μιχάλης, ὅστις εὑρίσκετο ἐκ δεξιῶν τοῦ Καπετὰν Γιώργη, ἔτεινε τὴν χεῖρα, ἵνα τὸν ὑποστηρίξῃ, διότι τὸν εἶδε κλονούμενον· ἔπειτα τῷ εἶπε μετὰ φωνῆς συγκεκινημένης :

— Καπετάνιο, ὅτι κάμῃς τοὐλόγου σου, εἶνε καλὰ καμωμένο. Ἂν ἦτον κακὸ αὐτὸ ποῦ 'λογαριάζαμε, νὰ ποῦ ὁ Θεὸς ἔβαλε τὸ χέρι του καὶ μᾶς ἐμπόδισε.Ἄρωστος μοῦ φαίνεσαι, Καπετὰν Γιώργη. Πᾶμε νὰ κάτσωμε ἐκεῖ κάτω ἀπὸ τὸν πλάτανο, νὰ πιοῦμε λιγάκι νερό, καὶ βλέπωμε ἐκεῖ τί θ' ἀποκάμωμε.

Ὁ Καπετὰν Γιώργης ἀρέθη νὰ παρασυρθῇ ὡς παιδίον· μετὰ δέκα δὲ λεπτὰ ἔφθανον πάντες κάθιδροι καὶ ἀσθμαίνοντες κάτωθεν μεγαλοπρεποῦς πλατάνου, εὑρισκομένης ἐντὸς τοῦ κτήματος τοῦ 'Αλῆ ἀγᾶ, εἰς ἀπόστασιν τετρακοσίων περίπου βημάτων ἀπὸ τοῦ κατακλείστου μετοχίου.

— Ποῦ νὰ βάλω τὴ σημαία ; ἠρώτησεν ὁ Γέρω-Μαθιός.

— Πουθενά. Δὲ θὰ σταθοῦμε μισὴ ὥρα. Καὶ νὰ μὴ κουνήσῃ κανεὶς ἀπὸ 'δῶ. Δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ μᾶς γνωρίσουνε...

Ἐνῷ οἱ ὁπλῖται ἔστηνον τὰ ὅπλα των ἄλλοι μὲν ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τῆς γιγαντιαίας πλατάνου, ἄλλοι δὲ ἄφινον αὐτὰ χαμαὶ μετὰ τῶν ἀποσκευῶν των, ὁ Καπετὰν Γιώργης ἀνήσυχος παρετήρει πρὸς τὸ μετόχιον. Εἶχε διακρίνῃ γενειοφόρον κεφαλὴν προκύψασαν τῆς θύρας καὶ κρυβεῖσαν ἐν ἀκαρεί, ἀμέσως δὲ ἄλλην παρατηρήσασαν καλῶς πρὸς τὸ μέρος του καὶ ἀποσυρθεῖσαν. Αὐτοστιγμεὶ τὰ μονόφυλλα παραθύρου τινὸς τοῦ ἐπάνω πατώματος ἠνοίγοντο καὶ δύο ἄλλαι κεφαλαὶ ἀνδρῶν προέκυπτον καὶ ἐκρύπτοντο.

— Ἔ ! παιδιά ! τὰ τουφέκια δίπλα σας. Κἄτι θαρρῶ πῶς μᾶς μαγερεύουνε στὸ μετόχι.

Οἱ ἄνδρες ἥρπασαν τὰ ὅπλα των.

— Τοῦρκοι μοῦ φαίνεται πῶς εἶνε μέσα καὶ ὄχι Τούρκισαις, εἶπεν ὁ Μιχάλης.

— Θὰ τὸ 'δοῦμε, εἶπεν ὁ Καπετάνιος. Μαθιέ πάρε τὴ σημαία καὶ χῶσε τὸ καλάμι ἐκεῖ στὴ πεζοῦλα, ποῦ εἶνε πειὸ 'ψηλά.

Ὁ Γέρω Μαθιὸς, ἄφοβος καὶ σοβαρὸς, προὐχώρησε βήματά τινα καὶ ἐξετέλεσε τὴν διαταγήν. Μόλις ὅμως ἡ σημαία ἐκδιπλωθεῖσα ἐκυμάτισεν— ὡς νὰ ἦτο ἐρυθρά, ταῦροι δὲ κατῴκουν ἐντὸς τοῦ μετοχίου,—διὰ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς κινήσεως ἡ θύρα καὶ τὰ τρία τοῦ παράθυρα ἠνεῴχθησαν μεθ' ὁρμῆς, σωλῆνες τουφεκίων ἐξήστραψαν εἰς τὸν ἥλιον, ταὐτοχρόνως δὲ πυροβολισμὸς φοβερὸς ἐκρότησε καὶ πολλαὶ σφαῖραι εἰσχωρήσασαι ἐντὸς τοῦ ρυλλώματος τῆς πλατάνου ἔρανον διὰ φύλλων τοὺς καταπλαγέντας ἐκ τῆς ἀπιστεύτου ταύτης ἐπιθέσεως χριστιανούς.

— Ὅλοι γεροί ; ἠρώτησεν ὁ Καπετάνιος στρέφων τὸ βλέμμα πρὸς τοὺς ὁπλίτας του.

— Ὅλοι! ἀπεκρίθησαν πάντες ὁμοῦ.

— Πίσω ἀπὸ τὸν πλάτανο ὅλοι ! διέταξε τότε διὰ βροντώδους φωνῆς. Ὁ κορμὸς 'μπορεῖ νὰ κρύψῃ πέντε· οἱ ἄλλοι ἀπὸ 'πίσω τους ! Γρήγορα καὶ θὰ 'ξαναγεμίσουν ! Καὶ κανεὶς νὰ μὴ παίζῃ μπαλοτιά. Τὰ φυσέκια καὶ τὰ μάτια σας· ἕνα φυσέκι, ἕνας Τοῦρκος !

Οἱ Τοῦρκοι, ἀφοῦ ἐπυροβόλησαν, ἀπεσύρθησαν ἐντὸς τοῦ μετοχίου.

— Ἀ ! πύργο μοῦ τὸ 'κάνανε ἐδῶ οἱ Κισσαμίταις! ἔκραξε, πύργο ! Ἐ! Ἀλῆ ἀγᾶ, κισμέτι σου ἦτανε νὰ σοῦ κάψω τὸ μετόχι !

[Ἕπεται συνέχεια].

ΙΩΑΝΝΗΣ Μ. ΔΑΜΒΕΡΓΗΣ.

ΤΟ ΓΕΦΥΡΙ ΤΗΣ ΑΛΑΜΑΝΑΣ

Ἀπόσπασμα ἐξ ἀνεκδότων «Λαμιακῶν ἐντυπώσεων».

. . . . . Πολὺ πρωΐ, μὲ τὸ κελάδημα τῶν πετεινῶν ἀφῆκα τὴν Λαμίαν καὶ διηυθύνθην πρὸς τὴν 'Αλαμάναν. Ἐν τῇ ἐλώδει πεδιάδι τῆς πόλεως εἶνε κεχαραγμένη ἀμαξητὴ ὁδὸς φέρουσα πρὸς τὴν Λεβαδείαν καὶ τὰς Θήβας, ἐκεῖθεν δὲ εἰς 'Αθήνας. Διὰ ταύτης μετέβην εἰς 'Αλαμάναν καὶ Θερμοπύλας. Δὲν εἶνε καθόλου εὐχάριστον νὰ διέρχηταί τις τὴν Λαμιακὴν πεδιάδα κατὰ μῆνα Ἰούλιον, ὅτε ὁ καύσων εἶνε ὑπερβολικὸς καὶ τὰ λιμνάζοντα ὕδατα ἀναδίδουσι βαρείας ἀναθυμιάσεις. Ἐνῷ δὲ ἡ ἀπόστασις ἀπὸ Λαμίας εἰς Θερμοπύλας εἶνε 1 ὥρα, ἡ ἀγοραία ἁμαξα, ἐφ' ἧς ἐπέβην, διήνυσεν αὐτὴν εἰς 2, χάρις εἰς τοὺς ἐλεεινοὺς ἵππους της καὶ τὴν ἀθλίαν κατάστασιν τῆς ὁδοῦ, ἡ ὁποία βρύθει χαλίκων προκαλούντων ἀνατιναγμοὺς καὶ ναυτιάσεις, ὡσὰν νὰ εὑρίσκεταί τις ἐν τρικυμιώδει θαλάσσῃ.

Μακρὰν πρὸς Δ. τοῦ ὁρίζοντος διακρίνω τὰς ἀποτόμους κατωφερείας τῆς Οἴτης, τὸ μέρος ἔνθα ἄλλοτε ἐσχηματίζετο τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν, παρὰ τὴν Δαμάσταν, ἔνθα ἡρωϊκῶς ἔπεσεν ὁ Διάκος, καὶ λησμονῶ τὸν κάματον, τὸν ἀφόρητον καύσωνα καὶ τὴν βραδύτητα τῆς ἁμάξης· διότι ἡ φαντασία μου, πετῶσα καὶ τῆς ἀστραπῆς ταχυτέρα πρὸς τὰ ἱερὰ ἐκεῖνα ἐδάφη, μὲ φέρει ἀκατασχέτως πρὸς τὸ ἔνδοξον παρελθὸν ἀποσπῶσά με εὐχαρίστως τοῦ δυσαρέστου παρόντος.

Ὁ ἥλιος ἔρριπτε ζωηρότερον ἤδη τὰς καυστικὰς αὐτοῦ ἀκτῖνας, ὅτε ἀφικόμην εἰς τὴν γέφυραν τῆς 'Αλαμάνας. Ὁ Σπερχειὸς ρέει ἠρέμα μέσῳ ἀκάρπων καὶ ἀγόνων,ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, γαιῶν ἐκβάλλων πρὸς τὸν Μαλιακὸν κόλπον παρὰ τὴν 'Αντίκυρραν πρὸς Ν. τῆς Λαμίας. Ἱστάμενος παρὰ τὴν γέφυραν παρηκολούθουν τὴν ροὴν τοῦ ὕδατος καὶ ἀνέμενον νὰ ἴδω ἐν τῇ ὄχθῃ τοῦ ποταμοῦ τὸν Καλύβαν καὶ τὸν Βακογιάννην, τοὺς γενναίους συντρόφους τοῦ 'Αθανασίου Διάκου, οὓς ἐτοποθέτησεν οὗτος εἰς τὸ *γεφύρι τῆς Ἀλαμάνας*, ὅπως ἐμποδίσωσι τὴν διάβασιν εἰς τὸν Κιοσὲ-Μεχμέτ, κατερχόμενον ἐκ Λαμίας μετὰ πολυαρίθμου στρατοῦ. 'Αλλ' οὐδεὶς ἐφαίνετο· αἱ ὄχθαι τοῦ ποταμοῦ ἦσαν ἔρημοι, ἐν τῇ πενθίμῳ δὲ ἐκείνῃ σιγῇ μικρὸν παιδίον ἀνεκίνει τὸ ὕδωρ διὰ τῶν χειρῶν καὶ ἔνυπτε τὸ πρόσωπον, μὲ ἀνέκφραστον χαρὰν φωνάζον.

— Μάνα, μάνα, ἔλα νὰ 'δῇς κρύο νερὸ πῶχει τὸ ποτάμι τσ' 'Αλαμάνας.

Ὦ ! ναί, παῖζε μὲ τὸ δροσερὸν καὶ διαυγὲς ὕδωρ, ὅπερ ἄλλοτε ἔβαψαν μὲ τὸ αἷμά των οἱ ἀνδρεῖοι μαχηταί ! Οὐδεὶς θὰ ἔλθῃ νὰ ταράξῃ οὐδὲ σὲ οὐδὲ τὴν μάνα σου· Τοῦρκοι δὲν ὑπάρχουσι πλέον . . .

'Αλαμάνα κυρίως ὠνομάζετο μικρὸν χωρίον πλησίον τοῦ Σπερχειοῦ,τοῦ ὁποίου οἱ κάτοικοι κατεσφάγησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὴν 'Ελληνικὴν 'Επανάστασιν. 'Εκ τοῦ χωρίου τούτου ἔλαβε τὸ ὄνομα καὶ ἡ σήμερον σωζομένη γέφυρα, ἣν ὀνομαστὴν κατέστησαν εὐάριθμοι 'Ἕλληνες μαχηταί. Μικρὸν πανδοχεῖον, τοῦ ὁποίου σήμερον οὐδ' ἴχνος σώζεται, ὑπῆρξε τὸ ἀπόρθητον φρούριον τοῦ Καλύβα καὶ Βακογιάννη, οἵτινες κλεισθέντες ἐντὸς αὐτοῦ μὲ δέκα μόνον ἀνδρείους μαχητάς, ἐπολέμησαν ὡς γίγαντες ἐναντίων χιλιάδων Τούρκων στρατιωτῶν. Ἡ ἄνισος πάλη δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολύ, ἀλλ' ἐξῆλθον οἱ γενναῖοι ξιφῆρεις ἐκ τοῦ *χανίου τῆς 'Αλαμάνας* οὐδὲν ἄλλο ζητοῦντες ἢ τὸν θάνατον, ὃν καὶ εὗρον ἐκεῖ, ὅπου ὁ ἀτρόμητος ἀρχηγὸς των 'Αθανάσιος Διάκος ἠχμαλωτίσθη.

'Εδῶ, λέγει ἡ παράδοσις τοῦ λαοῦ, εἰς τὴν 'Αλαμάναν ἱστάμενος ὁ ὡραῖος νεανίας, ὁ λεοντόκαρδος μοναχὸς, κατὰ τὴν κρίσιμον στιγμὴν τῆς ἀπελπιστικῆς μάχης τῆς 23 'Απριλίου 1821 :

Καρδιά, παιδιά μου, 'φώναξε, παιδιὰ μὴ φοβηθῆτε
'Ανδρεῖοι ὡσὰν Ἕλληνες, ὡσὰν Γραικοὶ σταθῆτε !

Εἰς τὸ μικρὸν χωρίον Δαμάστα, ἐκ τριακοσίων σήμερον ἀποτελούμενον οἰκογενειῶν κείμενον δὲ πλησίον τοῦ στενοῦ τῶν Θερμοπυλῶν, ὁ 'Αθανάσιος Διάκος μὲ ὀλίγα μόνον παλληκάρια συνῆψε ἀπελπιτ-

στικὴν μάχην μετὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Ὀμέρ Βρυώνη καὶ ἐρρωμένως ἠγωνίσατο, ἵνα προσθέσῃ νέαν δόξαν εἰς τὸ στενὸν, ὅπερ ἀπηθανάτισεν ὁ Λεωνίδας. Τὸ πτῶμα τοῦ αὐταδέλφου του Μήτρου Μασσαβέτα ἐν τῇ ἀπελπιστικῇ ἐκείνῃ μάχῃ, ἐχρησίμευσεν ὡς τελευταῖον ὀχύρωμα εἰς τὸν ἀνδρεῖον μοναχόν. Πολεμεῖ, ὡς οἱ μυθολογούμενοι ἥρωες τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος, κατὰ δεκάδας πέμπει εἰς τὸν Ἅδην Τούρκους στρατιώτας· τὰ ὅπλα καθίστανται ἄχρηστα εἰς τὰς χεῖράς του· τραυματίζεται τέλος βαρέως καὶ αἱμόφυρτος συλλαμβάνεται παρὰ πέντε Τσάμιδων.

Διέρχεται νῦν αἰχμάλωτος τὴν γέφυραν τῆς Ἀλαμάνας, ἀφ' ἧς πρὸ μικροῦ ἔτι διὰ τῆς σθεναρᾶς αὐτοῦ φωνῆς ἐνεψύχου τοὺς συντρόφους του, πικρὸν μειδίαμα διαστέλλει τὰ χείλη του ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ κατερειπωμένου πανδοχείου, ἐν ᾧ ἡρωϊκῶς ἐπολέμησαν ὁ Καλύβας καὶ ὁ Βακογιάννης, καὶ πέμπει τὸ ὕστατον *χαῖρε* εἰς τὰ ἱερὰ ἐδάφη, τὰ ὁποῖα σπιθαμὴν πρὸς σπιθαμὴν ὑπερήσπισε μέχρις ἐσχάτων.

Κ' ἕνα κελάδημα γλυκό, πλασμένο μ' ὅλα τ' ἄνθη,
Ποῦ τρέφ' ὁ κῆπος τῆς ζωῆς, τοῦ φύτρωσε 'ς τὰ χείλη,
«Γιὰ ἴδες καιρὸ ποῦ διάλεξεν ὁ Χάρος νὰ μὲ πάρῃ.
Τώρα πάνθίζουν τὰ κλαριά, ποῦ βγάν' ἡ γῆ χορτάρι»
Λές κ' ἤθελε πρὶν ἀνεβῇ 'ς τοῦ Πλάστη του τὸν κόρφο,
Τὴ ραγισμένη του καρδιὰ νὰ σχίσῃ γιὰ νὰ φύγουν
Τῆς νεότης του τ' ἀρώματα, ποῦ δὲ χωροῦν 'ς τὸ μνῆμα[1]

Καὶ ὑπέστη τὸν φρικωδέστερον τῶν θανάτων, ἀνασκολοπισθεὶς καὶ τεθεὶς ἐπὶ τῆς πυρᾶς ὡς ἀμνός, ὁ λέων τῆς Δαμάστας καὶ τῆς Ἀλαμάνας! Ἀλλ' ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρύτσου, ὃν ἐπεκαλέσθη κατὰ τὰς τελευταίας του στιγμάς, ἐξεδίκησε μετ' ὀλίγον τὸν θάνατόν του εἰς τὸ Χάνι τῆς Γραβιᾶς.

Οὐδεμία ἀναθηματικὴ στήλη φαίνεται, οὔτε εἰς τὴν Ἀλαμάναν, οὔτε εἰς τὴν Δαμάσταν πρὸς διαιώνισιν τῆς 23 Ἀπριλίου 1821, ὅτε ὁ Διάκος ἐδόξασε τὰ Ἑλληνικὰ ὅπλα! Πολὺς θὰ διαρρεύσῃ χρόνος μέχρισοῦ ἡ ἀπελευθερωθεῖσα Ἑλλὰς ἀνεγείρῃ μνημεῖα εἰς τὰ ἄριστα τῶν τέκνων της. Καὶ μάτην ἡ ἱστορία ἀναγράφει τοὺς ἐνδόξους ἀγῶνας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, περιβάλλουσα μὲ δάφνινον στέφανον τὰ μέτωπα τῶν ἀλκίμων ὁπλαρχηγῶν. Τί τὸ ὄφελος; Ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδος ἀγνοεῖ τὴν ἱστορίαν του! Ἐνόσῳ δὲν φροντιζομεν νὰ διασώσωμεν τὰ ὑπὸ τῆς Ἐπαναστάσεως δοξασθέντα μέρη καὶ νὰ ἐξωτερικεύσωμεν τὴν σημασίαν αὐτῶν, ὁ λαὸς θὰ διατελῇ ἐν ἀγνοίᾳ πολλῶν μεγάλων μαχῶν καὶ θὰ ἀκούωμεν πάντοτε ἀπὸ τοὺς χωριοῦς ὅ,τι μοὶ ἔλεγεν ὁ κὺρ-Θανάσης, ὁ κύριος τοῦ παρὰ τὴν γέφυραν τῆς Ἀλαμάνας ὑπάρχοντος μικροῦ πανδοχείου.

— Ῥωτᾷς ποῦπιασαν τὸ Διάκο; Μὰ δὲ ξέρω καλά, καλά! Νὰ 'κεῖ, παρα-κάτω ἀπ' τὸ γεφύρι, στὴ Δαμάστα... Δὲ βάζουν ἕνα λιθάρι νὰ 'ξέρωμε κι' ἐμεῖς ποῦ πολέμησε μὲ τὸ ἀνδρειγιωμένο του κορμί;

Ἀφήσας τὴν γέφυραν τῆς Ἀλαμάνας ἐξηκολούθησα ἐποχούμενος ἐπὶ τῆς δημοσίας ἁμαξητῆς ὁδοῦ, ἀφ' ἧς εὐδιακριτώτερον φαίνεται ἡ θέσις, ὅπου ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἐσχηματίζετο τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν. Πρὸς Δ. ἔβλεπον τὰς κρημνώδεις πλευρὰς τῆς Οἴτης καταφύτους ἀπὸ ἄγρια φυτὰ καὶ δενδρύλλια, πρὸς Δ. τὴν ἐκτεταμένην ἐλώδη πεδιάδα συναντῶσαν τὰ γλαυκὰ ὕδατα τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου. Ἐν τῷ μέσῳ σχεδὸν αὐτῆς φαίνεται μακροτάτη σειρὰ πλατάνων, προδίδουσα τὸ μέρος, ὁπόθεν μεγαλοπρεπῶς διέρχεται ὁ Σπερχειός.

Ἡ ἄποψις τῆς τοποθεσίας ταύτης διεγείρει δύο ἀντίθετα συναισθήματα ἐν τῇ ψυχῇ: τὴν χαρὰν καὶ τὴν θλῖψιν.

Τέρπεταί τις προσβλέπων τοὺς ἱεροὺς βράχους τῶν Θερμοπυλῶν ἐπὶ τῶν ὁποίων, εἰς βασιλεὺς καὶ εἰς μοναχὸς ὑπερήσπισαν τὴν Ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος· ἐξ ἄλλου μελαγχολεῖ ἐπὶ τῇ θέᾳ τῆς νοσηρᾶς ἑλώδους πεδιάδος, ἐξ ἧς γεννῶνται οἱ διάσημοι Λαμιακοὶ πυρετοί, οἱ προσβάλλοντες τοὺς κατοίκους τῶν περιξ κωμοπόλεων καὶ χωρίων, καὶ τῆς ὁποίας αἱ μεγάλαι ἐκτάσεις μένουσιν ἀκαλλιέργητοι καὶ ἄγονοι. Διερχόμενος λόγχμην τινὰ ἔκοψα κλῶνον *ἀλιγαρδᾶς* φοβούμενος τὴν ἐπαλήθευσιν τοῦ κοινοῦ διστίχου.

Ὁποιος περάσ' ἀπὸ *λιγκὰ* καὶ δὲ κόψῃ κλωνάρι
νὰ μὴ χαρῇ τὰ νιάτα του, ἄς ἦν καὶ παλληκάρι.

καὶ μετὰ ταῦτα ἀνερριχήθην ἐπὶ τῶν κλιτύων τῆς Οἴτης, ὅπως ἐκ τοῦ πλησίον ἐπισκοπήσω τὸ περίπυστον στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν....»

Κ. Δ. Καπραδος

1. Βαλαωρίτης.

ΕΡΩΣ ΣΙΩΠΗΛΟΣ

(Εἰκὼν)

Πρὸ ἓξ ἐτῶν συνήντησα ἕνα τῶν φίλων μου ἔξωθεν τῆς πλατείας τοῦ Ἁγίου Σουλπικίου. Ἐκ τῆς ὀλίγον ἐπιτετηδευμένης ἐνδυμασίας καὶ τοῦ πολυασχόλου ἐξωτερικοῦ του ἔκρινα, ὅτι ἦτο ἠναγκασμένος νὰ πορευθῇ εἰς κηδείαν ἢ βάπτισμα, ἢ εἰς γάμον.

Παρατηρήσας με ἔρριξε κραυγὴν χαρᾶς, κραυγὴν ἐξ ἐκείνων αἵτινες δὲν ἀπατῶσιν, αἵτινες εἰσὶν ὀλιγώτερον ἡ φιλικὴ διάχυσις ἢ ἡ ἀνακούφισις ἐκ βάρους.

Ἐσκέφθην ὅτι τὸν ἐξήγαγον στενοχωρίας, ὅτι ἐγενόμην ἀφορμὴ νὰ μὴ ἐξακολουθήσῃ τὸν δρόμον του· οὐδέποτε μὲ ἠγάπησε τόσον!

— Ἀλλ' ὄχι, ἀφοῦ μοὶ ἔσφιγξε τὴν χεῖρα, μὲ ἔσυρε πλησίον του καὶ μοὶ εἶπεν:

— Ἀ! ἀγαπητέ, πόσον εὐτυχὴς εἶμαι διότι σὲ συνήντησα! Ἔρχεσαι μαζί μου; θὰ ἴδῃς τὸ παραδοξότερον πρᾶγμα.

Ἠπατήθην· δὲν ἤμην ἐλευθερωτής, ἀλλὰ μάρτυς, ὃν ἐπόθει καὶ παρεφύλαττε.

Μοὶ ὡμολόγησεν ὅτι ἐπορεύετο νὰ παρευρεθῇ εἰς γάμον, πρῶτον ἐν τῷ δημαρχείῳ καὶ εἶτα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ.

Τὸν ἠρώτησα· μοὶ ἔδωκεν ἐξηγήσεις τῆς διττῆς τελετῆς τοῦ γάμου.

Νεαρὸς ἐμπορικὸς ὑπάλληλος ἐνυμφεύετο ἐργάτιδα. Ἦσαν τιμίας οἰκογενείας τέκνα καὶ φρονίμου ἀγωγῆς· ἐκεῖνος καλὸς, ἐκείνη εὐγενής. Οὐδὲν τὸ παράδοξον ὑπῆρχεν ἕως ἐδῶ.

— Θὰ ἴδῃς, θὰ ἴδῃς! μοὶ ἔλεγεν ὁ φίλος μου τρίβων τὰ χεῖρας· ποτὲ σου δὲν εἶδες τέτοιο πρᾶγμα!

Ἐφθάσαμεν εἰς τὴν δημαρχίαν, καὶ ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν γάμων ὁ φίλος μου μοὶ ἔδειξε τὰ πρόσωπα, ὧν ἡ συνένωσις θὰ μᾶς συνεκίνει.

Ἐκ πρώτης ὄψεως, οὐδὲν τὸ ποιητικόν, τὸ σοβαρόν, τὸ γελοῖον παρουσιάζετο. Ἡ νύμφη, ἁπλοῦν λευκὸν φόρεμα ἐνδεδυμένη, ὀλίγον ὠχρὰ μόνον, οὐχὶ ἐκ στενοχωρίας ἢ ἐκ ριζίνης *πούδρας*, ἀλλ' ἐκ συγνοίας, εἶχε μεγάλους ὀφθαλμοὺς, πολὺ ἀνοικτούς, δι' ὧν μᾶς παρετήρει μετριοφρόνως, ἡμᾶς, τὴν αἴθουσαν, τοὺς προσκεκλημένους, εἰς οὓς ἐμειδία, καὶ τὴν προτομὴν τῆς Δημοκρατίας, ἣν ἐφαίνετο ὅτι ἠρώτα ζητοῦσα παρ' αὐτῆς χρησμόν, ὃν ἡ γυψίνη προτομὴ τῇ ἠρνεῖτο.

Ὁ μελλόνυμφος εἶχε εὐάρεστον καὶ γλυκεῖαν φυσιογνωμίαν, ἦτο ἐπίσης ὠχρός, μὲ ὀφθαλμοὺς ὑπερμέτρως ἐπίσης ἀνοικτούς, οἵτινες ἔκαμνον τὴν αὐτὴν ἐργασίαν, ἣν καὶ οἱ τῆς μνηστῆς.

— Πῶς παρατηρεῖ τὸ ζεῦγος αὐτό, εἶπον εἰς τὸν φίλον μου.

— Ὦς καὶ οἱ προσκεκλημένοι των· ἴδες καλλήτερα!

— Τῷ ὄντι, παρετήρησα τὸ ἀλλόκοτον αὐτὸ φαινόμενον· ὅλοι ὅσοι ἦσαν ἐκεῖ, σιωπηλοὶ καὶ ἀκίνητοι, εἶχον τὸ βλέμμα σπινθηροβολοῦν.

— Μήπως εἶνε μαγνητισταί; ἠρώτησα.

Ὁ φίλος μου ἐκάγχασε θορυβωδῶς, οὐδεὶς ὅμως, οὔτε τὸ ζεῦγος, οὔτε οἱ προσκεκλημένοι, οὔτε ἡ οἰκογένεια ἐταράχθη.

Μόνον ὁ ὑπηρέτης τῆς δημαρχίας ἐφάνη σκανδαλισθείς· ἐποίησε χειρονομίαν τινὰ καὶ ἐκραύγασεν:

— Ἀ! κύριοι! δὲν εἶνε σωστό!

Θὰ ὑπέθετέ τις, ὅτι ἡ ἐρώτησις μου καὶ ὁ ὡς ἀπάντησις καγχασμὸς ἦσαν διπλοῦν ἁμάρτημα, ὅπερ, ἄλλως τε, οὐδόλως ἐπείραξε τοὺς ἐνδιαφερομένους.

Ὁ κ. Δήμαρχος!

Ὁ ἄρχων, ὅστις ἔχει τὸ διττὸν καθῆκον νὰ τελῇ τὰς ἑνώσεις καὶ παρέχῃ τὸ διαζύγιον, εἰσῆλθε μεγαλοπρεπῶς ἐν στολῇ. Παρετήρησα, ὅτι ὁ κ. δήμαρχος προσεπάθει βραδέως καὶ ἀκριβῶς ν' ἀναγινώσκῃ, διὰ φωνῆς ἰσχυρᾶς, τὰ ἄδικα ἄρθρα τοῦ ἀσπτικοῦ Κώδικος, ἅτινα ὑποδουλοῦσι τὴν γυναῖκα καὶ θέτουσιν ἐν ἀμφιβολίᾳ τὴν εἰλικρίνειαν, τὴν καλὴν θέλησιν, τὴν λεπτότητα τοῦ ἀνδρός.

Οἱ σύζυγοι εἰς τὰς διατυπωθείσας ἐρωτήσεις ἀπήντησαν, ἕκαστος κατὰ σειράν, διὰ φωνῆς, ἥτις μεγάλως μ' ἐξέπληξεν, ἥτις ἦτο ὑπερμέτρως διακεκριμένη, χωρὶς οὐδόλως νὰ ἔχῃ τι τὸ εὔηχον· εἶπον *ναί*, σχεδὸν ὡς μία πλαγγὼν λέγει: *πατέρα, μητέρα*.

Τὸ μυστήριον ἤρχιζε μετὰ τῆς ξυλίνης αὐτῆς προφορᾶς. Ἀπετάγθην πρός τινα κυρίαν, ἥτις ἦτο πλησίον μου δεξιά, καὶ εὐγενῶς, χαριέντως τὴν ἠρώτησα:

— Ἀπὸ ποῖον μέρος εἶνε ὁ σύζυγος;

Ἡ κυρία, χωρὶς ν' ἀπαντήσῃ, ἔμεινεν ἀμετακίνητος. Ἦτο ἀδύνατον νὰ μοὶ δείξῃ πλειοτέραν περιφρόνησιν. Ἐστράφην ἀριστερά, πρός τινα κύριον, ὅστις ἔφερεν ἓν ρινόμακτρον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ τῷ ἀπηύθυνα τὴν αὐτὴν ἐρώτησιν. Αὐτὸς μοὶ ἀπήντησεν, ἀλλὰ διὰ φωνῆς, ἥτις ἦτο ἐκ τῆς αὐτῆς γῆς ἢ μᾶλλον ἐκ τῆς αὐτῆς ἐλάτης:

— Μάλιστα· ὁ καιρὸς εἶνε περίφημος!

Ἔκρινα περιττὸν νὰ ἐπιμείνω.

Ἡ τελετὴ ἀπετελείωσεν ἄνευ ἀνωφελῶν λόγων, ἀλλ' ἐπίσης καὶ χωρὶς νὰ δικαιοῦ τὴν ὑπερβόλικὴν ἐπιθυμίαν, ἣν ἐξεδήλωσεν ὁ φίλος μου, ὅπως μὲ λάβῃ μάρτυρα τῆς τέρψεώς του. Διότι ἐνδιεφέρετο εἰς ὅ,τι δὲν ἐνόησα· κατεθέλχθη μάλιστα. Ἀπεμακρύνθη ἀπ' ἐμέ, ὅπως πλησιάσῃ εἰς τὴν ἐξέδραν καὶ ἴδῃ κατὰ πρόσωπον τοὺς νυμφευθέντας.

Ὁ ἄνανδρος ἀπέφυγε τὰς ἐρωτήσεις μου.

Τὸν συνήντησα πάλιν, ὅτε ἡ πομπὴ ἤρξατο βαδίζουσα, πάντοτε σιωπῶντα.

— Ἐ! τί πάει νὰ 'πῇ αὐτό; τὸν ἠρώτησα χαμηλοφώνως.

— Χμ! εἶνε παράδοξον ἔ;

Ἐκραύγαζεν ἀπαντῶν.

— Πιό σιγά! τῷ εἶπον.

— Γιατί;

— Ἀντροπή.

— Λοιπὸν δὲν κατάλαβες τίποτε; δὲν κατάλαβες, ὅτι οἱ νεόνυμφοι καὶ ὅλοι οἱ προσκεκλημένοι εἶνε κωφάλαλοι.

— Ἀ! μπᾶ! ἀλλ' ἀκούσανε ὅ,τι τοὺς εἶπεν ὁ δήμαρχος.

— Ναί, διότι ἀπήγγειλεν εὐκρινέστατα ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀνέγνωσαν εἰς τὰ χείλη του.

— Ἀλλὰ ἀπήντησαν!

— Ἀ! δὲν ἔρεις, ὅτι οἱ βωβοὶ δὲν εἶνε βωβοὶ παρὰ διότι εἶνε κωφοὶ καὶ ὅτι ὅταν τοὺς διδάξουν τὴν τέχνην νὰ ἐκφράζωσι τόνους, ὁμιλοῦν καὶ ἀπαντοῦν εἰς τὰς ἐρωτήσεις, τὰς ὁποίας *βλέπουν*;

Τὸ ἐγνώριζον· παρευρεθὲν εἰς συμπόσια τῶν κωφαλάλων. Ἤκουσα λόγους ἀπαγγελθέντας παρὰ τῶν κωφαλάλων, μὲ τὴν ἰδιαιτέραν ἐκείνην φωνήν, τὴν ἄκαμπτον, ἐπιτυγχανομένην διὰ τῆς μιμήσεως. Εἶχον λησμονήσῃ πάντα ταῦτα εἰς τὸ δημαρχεῖον, ἀκούων τι παραδοξότερον, μυστηριωδέστερον.

Καὶ ὅμως δὲν ἦτο ἔκτακτον θέαμα, ἐσκέφθην, ἀνήκουστον γεγονὸς ὁ γάμος αὐτὸς δύο δυστυχῶν κωφαλάλων;

— Μήπως ὅλοι οἱ προσκεκλημένοι πάσχουσιν ἀπὸ τὴν αὐτὴν ἀσθένειαν;

— Ἀλλὰ ναί. Ὁ νεαρὸς γαμβρός, ὅστις εἶνε εὐφυέστατος, ὅστις μάλιστα κάμνει καὶ λογοπαίγνια, ἐπέμενε νὰ μὴ κληθῶσιν οἱ κωφάλαλοι, ὅπως τοῖς δώσῃ ἓν καλὸν παράδειγμα. Εἶνε εἰς τὸ κατάστημα ὅπου ἐργάζομαι καὶ ἐδέησε νὰ συνδεώμεθα διὰ τόσης στενῆς φιλίας, ὥστε ν' ἀποφασίσῃ νὰ δεχθῇ καὶ ἕνα φλύαρον μάρτυρα θαυμαστήν. Θὰ σὲ συστήσω καὶ θὰ μὲ συγχωρήσῃ.

Ἀφήκαμεν τὸ δημαρχεῖον, ἵνα μεταβῶμεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Ὁ τε φίλος μου καὶ ἐγὼ ἐβυθίσθημεν εἰς σκέψεις.

Ὁποῖα αἰσθήματα δὲν διεγείρει ἐν τῇ καρδίᾳ ἡ θέα τοῦ σιωπηλοῦ αὐτοῦ ἀνδρογύνου, ὅπερ, ἀντὶ τοῦ λόγου, βοηθεῖται ὑπὸ τοῦ παντοδυνάμου ὀφθαλμοῦ! Ἐσκεπτόμεθα τὴν ἐρωτικὴν δυφδίαν, ἥτις ἦτο τὸ προανάκρουσμα τοῦ γάμου. Τὸ βλέμμα τῆς Ἰουλιέτας θὰ κατῴρθου νὰ ἐπιθέσῃ τὸ διάπυρον φῶς ἐπὶ τῶν χειλέων τοῦ Ρωμαίου, ὥστε νὰ τὰ κάμῃ νὰ ὁμιλήσωσιν; Ἐκεῖνος δέ, πῶς ἐκέρδησε τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς Ἰουλιέτας; Ἡ θέσις των ἦτο τόσον εὔπιστος, ἡ χαρά των τόσον ἐγκάρδιος, ὥστε, ἀναμφιβόλως, ἐξέφρασεν ὁ εἷς πρὸς τὸν ἄλλον τὸν ἔρωτά του, εἰλικρινῶς καὶ πλειστάκις, πρὶν ἢ σφίγγοντες τὰς χεῖρας παρουσιασθῶσι πρὸ τοῦ δημάρχου.

Ὁ φίλος μου μοὶ ὡρκίζετο ὅτι οὐδὲν ἠμαύρωσετὸ λεπτὸν αὐτὸ ποίημα τῶν δύο ἐρασθῶν, οἵτινες *ἔβλεπον* τὴν φωνήν των καὶ δὲν τὴν ἤκουον. Ἐκεῖνος ἦτο ποιητὴς καὶ ἔκαμνε στίχους εἰς τὴν μνηστήν του, οἵτινες οὐδὲν τὸ δυσάρεστον εἶχον δι' ἀνοικτὰ ὦτα. Ἐκείνη ἀπήντησεν εἰς πεζόν, καὶ ἀμφότεροι ἐπεκαλέσθησαν, ἐν τῇ ἐχχύσει των, ὅρκους ἀνταλλαχθέντας διὰ τῶν ὀφθαλμῶν.

Ὁ ἔρως λοιπόν, ὅστις γεννᾶται οὕτως ἐκ τῆς κατὰ βάθος ἐρεύνης τῶν βλεμμάτων, δὲν εἶνε ὁ ἀληθής, ὁ ἀναλλοίωτος ἔρως; Πῶς θὰ ἠδύναντο νὰ μὴ τὸν ἐννοήσωσι πλέον, ἐκεῖνοι, οἵτινες ἠννοήθησαν τόσον καλῶς, ἄνευ τοῦ θελγήτρου, τῆς θωπείας, τῆς ὑποκρισίας τῆς φωνῆς;

Ναί, ἦσαν ὠχροὶ ἐκ τῆς μελαγχολίας τοῦ ἔρωτός των, ἐκ τῆς προσπαθείας των νὰ λεπτύνωσι διὰ τῶν χειλέων καὶ τῶν ὀφθαλμῶν των τὸ τεῖχος, ὅπερ ἵστατο πρὸ αὐτῶν. Ἀναμφιβόλως θὰ ἠγαπῶντο μέχρι τέλους· ἀναμφιβόλως θὰ εἶχον συνεχῶς τὸ ὡραῖον αὐτὸ θέαμα, περὶ οὗ ὁμιλεῖ la Brayère, διὰ τῶν ἀλληλοπαθῶν προσώπων των· ἀλλὰ δὲν θὰ εἶχον ποτέ, ποτέ, τὴν γλυκεῖαν ἁρμονίαν, περὶ ἧς ὁμιλεῖ οὕτως ὁ ἠθολόγος: *ἡ φωνὴ τοῦ ὄντος, ὅπερ ἀγαπᾷ τις.*

Ἠγαπῶντο, ἠννοοῦντο, καὶ ὅμως οὐδέποτε θ' ἀκουσθῶσι νὰ ὁμιλῶσι περὶ τοῦ ἔρωτός των... Ἀλλ' ὅταν θὰ γηράσωσιν, ὅταν οἱ ὀφθαλμοί των θὰ ἐξασθενήσωσι, πῶς θὰ δύνανται νὰ ὁμιλῶσιν; Ἐὰν ὁ ἕτερος αὐτῶν τυφλωθῇ, ὁποία φρικώδης ἐρημία δι' ἐκεῖνον, ὅστις θὰ δύναται ἔτι νὰ ἐρωτᾷ, χωρὶς νὰ τῷ ἀπαντῶσι ποτέ; Ἀλλ' ἡ πνοὴ τῶν χειλέων των, προσεγγιζόντων πρὸς ἄλληλα, θὰ ἦτο εἰς ἔτι τρόπος ὁμιλίας, καὶ ἀντὶ νὰ τὴν πίωσι διὰ τῶν ὀφθαλμῶν, θὰ τὴν πίωσι διὰ τοῦ στόματος.

Ταῦτα καὶ πολλὰ ἄλλα ἀντηλλάσσομεν ἀνερχόμενοι τὰς βαθμίδας τῆς ἐκκλησίας.

Δὲν ἔλαβε μέρος τὸ ὄργανον· ἦτο περιττόν. Δὲν ἐγένετο διδαχή· ὁ ἱερεὺς ἐσκέφθη ἀναμφιβόλως, ὅτι αἱ λέξεις του θὰ ἦσαν φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ. Τοὺς ηὐλόγησεν, οὐδέποτε δὲ τόσην πίστιν ἔσχον, ἢ ὅτε θερμῶς τοὺς ηὐχήθην πράγματι νὰ εἶνε εὐλογημένοι. Πρὸ τοῦ βωμοῦ διῆλθον σιγηλοί. Τινὲς ἐν τούτοις ὡμίλουν διὰ τῆς παραδόξου φωνῆς των, παρατηρούμενοι, ἐγὼ δ' ἱστάμην, ἵνα ἀποτείνω δι' εἰδικῆς προφορᾶς, λέξεις τινάς, αἵτινες ἠννοοῦντο καὶ εἰς ἃς ἀπήντων. Ὑπερηφανευόμην καὶ ἤμην εἰς ἄκρον συγκεκινημένος.

Ὁ γάμος αὐτὸς μοὶ προὐξένησεν ἐντύπωσιν μεγίστην· πλειστάκις ἀπεπειράθην νὰ γράψω ἐπ' αὐτοῦ μυθιστόρημα· ἠξίζεν ὅμως ποίημα.

Ὀλίγους μῆνας μετὰ ταῦτα, ὁ φίλος μου, ὅστις συχνάκις μοὶ ὡμίλει περὶ τοῦ σιωπηλοῦ αὐτοῦ γάμου, μοὶ ἀνήγγειλεν ὅτι ἡ σύζυγος ἦτο εἰς ἐνδιαφέρουσαν κατάστασιν. Ἀλλὰ κατὰ τὸν τοκετὸν ἡ μήτηρ κατελήφθη ὑπὸ φρικώδους ἀγωνίας, ἣν ὁ σύζυγος ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν φίλον μου.

Δὲν ἀμφέβαλλον σχεδὸν ὅτι τὸ τέκνον των θὰ ἦτο βωβόν, ἀλλ' αἴφνης κατελήφθησαν ὑπὸ τοῦ φόβου ὅτι θὰ ἦτο καὶ τυφλόν.

Τυφλόν! τότε θὰ εἶχον εἰς τοὺς κόλπους των δυστυχὲς πλάσμα, εἰς ὃ οὐδεμίαν τῶν θελκτικῶν ἐκείνων θωπειῶν θὰ ἠδύναντο νὰ μεταδώσωσιν ἢ νὰ δεχθῶσι. Τὸ ζῶν αὐτὸ ὃν δὲν θὰ ἔζη ποτὲ ψυχικῶς, καὶ οὐδέποτε θὰ ἐμάνθανε διατὶ τὸ ἀσπαζονται κλαίοντες, διατὶ τὸ ἀνέθρεψαν, διατὶ τὸ ἀφῆκαν νὰ ζήσῃ.

Ὁ φόβος των ἦτο μάταιος.

Ἦτο υἱός, ὅστις ἔβλεπεν, ἤκουεν, ὡμίλει. Δὲν ἠννόει ἔτι, δὲν εἶνε ἢ πέντε ἐτῶν! Τὸ γλυκὺ καὶ προσφιλὲς βλέμμα του δὲν ὁμιλεῖ ἔτι, ἀλλὰ θὰ ὁμιλήσῃ.

Ἦτο ἐν τῇ κοιτίδι του, ὅτε τὸν εἶδον, δροσερόν, ἐρυθρόν, καὶ μὲ ἀνοικτοὺς ὀφθαλμούς· παρετήρει τοὺς γονεῖς του.

Ἡ μήτηρ μοὶ ἐξέφραζε τὴν χαράν της διὰ σχημάτων, δὲν ὡμίλει πλέον διὰ τὸν ἀνόητον φόβον της. Μοὶ ἐζήγει πόσον ἐκοπίασε νὰ τοῦ μάθῃ νὰ λέγῃ *πατέρα, μητέρα.*

— Ἤξερω ὅτι εἶνε πολὺ γρήγορα, μοὶ ἔλεγεν, ἀλλὰ θέλω ἀπὸ τώρα νὰ τοῦ μάθω τὰς πρώτας αὐτὰς λέξεις, διότι κατόπιν θὰ εἶνε δύσκολον μὲ τὸν τρόπον μας νὰ γίνῃ τοῦτο. Θέλω νὰ ὁμιλήσῃ ἐνωρίς, γιὰ νὰ ζηλεύσουν αἱ μητέρες, ὅταν θὰ μᾶς ἀκούουν Νομίζω ὅτι τὸ ἐννοῶ τώρα... Μόνον ὅταν νυκτόνῃ δὲν τὸ βλέπω πλέον νὰ ὁμιλῇ, καὶ ἂν ἤξερες πόσαις φοραῖς, τὴν νύκτα, ἐπειδὴ δὲν ἠμπορῶ νὰ τὸ ἐρωτῶ, ἀφοῦ δὲν θὰ τὸ 'δῶ νὰ μοῦ ἀπαντήσῃ, ἐγγίζω γλυκὰ γλυκὰ τὸ στόμα του μὲ τὸ δάχτυλό μου, γιὰ νὰ

βεβαιωθῶ, ὅτι εἶνε κατάκλειστα τὰ χείλη του.

Ἡ μήτηρ εὑρίσκει εὐκολώτερα τὸν τρόπον νὰ εἶνε εὐτυχής!

Εὔχομαι ὅπως ἡ ἀληθὴς αὕτη ἱστορία δώσῃ εἰς τινας γυναῖκας τὸν πόθον νὰ μὴ εἶνε βωβαί.

LOUIS HULBACH.

Δάπ.

ΑΓΡΙΟΛΟΥΛΟΥΔΑ

I

Μ' ἀρέσουν τὰ τραντάφυλλα, τὸ γιασεμί, τὰ φούλια,
μ' ἀρέσουν τὰ γαρούφαλα, οἱ κρῖνοι, τὰ ζουμπούλια·
ὅμως τοῦ κάμπου πρὸ πολὺ ποθῶ τὰ λουλουδάκια,
ποῦ ζοῦν μονάχα στὰ βουνὰ σὰν ὀρφανὰ παιδάκια.
Ἔχω ἀγάπη τρυφερὴ γι' αὐτὰ μέσ' στὴν καρδιά μου
κι' ὅλα τὸ ἴδιο τ' ἀγαπῶ σὰν νάτανε παιδιά μου.

Πρὶν ἔβγει ὁ ἥλιος τὴν αὐγή, μὲ τὴν δροσιὰ τὸ βράδυ
καίρνω τὴν ράχη τοῦ βουνοῦ καὶ βγαίνω στὸ λειβάδι.
Ἀμέτρητα στολίζουνε λουλούδια τὴν ραχούλα,
λουσμένα 'σ ἀπριλιάτικη ψιλὴ-ψιλὴ βροχούλα·
κι' ὁ κάμπος κόκκινος ἐδῶ ἀπὸ τὰ λαλεδάκια,
σὰν χιονισμένος εἶνε ἀλλοῦ ἀπ' τ' ἄσπρα λουλουδάκια.

Κάθε φορὰ ποῦ ὡς ἐκεῖ μονάχος τριγυρίζω,
πάγω μὲ λύπη στὴν καρδιὰ καὶ μὲ χαρὰ γυρίζω·
κάθε φορὰ ποῦ μόνος μου πηγαίνω στὸ λειβάδι
βρίσκω λουλούδια τὴν αὐγή, ποῦ ἔλειπαν τὸ βράδυ,
λογιῶν-λογιῶν ἀμέτρητα μὲ σταματοῦν λουλούδια,
ποῦ καθενὸς ἡ ὡμορφιὰ ἀξίζει καὶ τραγούδια.

Μονάχα τους φυτρώνουνε, μονάχα τους ἀνθοῦνε,
ἀγνώριστα θὰ ζήσουνε καὶ θενὰ μαραθοῦνε.
Μόνον ἡ γῆ σὰν μάνα τους τὰ θρέφει, τὰ φροντίζει.
κι' ὁ οὐρανὸς μὲ τὴν δροσιὰ τὴν νύχτα τὰ ποτίζει.
Ἔχω ἀγάπη τρυφερὴ γι' αὐτὰ μέσ' στὴν καρδιά μου
καὶ ὅλα, ὅλα τ' ἀγαπῶ σὰν νάτανε παιδιά μου.

II

Ἔχει περβόλια ἡ ζωὴ μὰ ἔχει καὶ λειβάδια·
μέσ' στὰ περβόλια ἡ καρδιαῖς ἀνθίζουνε μὲ χάδια,
καὶ γίνονται τραντάφυλλα, ζουμπούλια καὶ πανσέδες·
μὰ στὰ λειβάδια μόνοι τους, ποῦ βγαίνουν οἱ λαλέδες,
ἔχει καρδιαῖς ποῦ μοιάζουνε τοῦ κάμπου τὰ λουλούδια,
ποῦ κάθε μιᾶς ἡ ὡμορφιὰ ἀξίζει καὶ τραγούδια.

ΔΗΜ. ΣΤΑΗΣ

ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΜΑΡΟΚΟΝ

Τὸ Φὲζ.— Ἡ Ξαρία, αἱ ἀγοραί.— Ἀγορὰ δούλων. —Τὸ Μελλάχ, οἱ Ἰσραηλῖται. — Οἱ Τολβάς. — Τὸ Ραμαδάν.

Μετὰ τὴν ἐπίσημον παρὰ τῷ αὐτοκράτορι ὑποδοχὴν ἠδυνάμεθα κατ' ἀρέσκειαν νὰ περιδιαβάζωμεν ἐν Φὲζ, συνοδευόμενοι ὅμως πάντοτε ὑπὸ τιμητικῆς φρουρᾶς.

Ἑκατοντακισχίλιοι περίπου κάτοικοι ζῶσιν ἐν τῇ πόλει, ὧν τὸ ἥμισυ περιφέρεται ἀπὸ πρωΐας μέχρις ἑσπέρας ἐν ταῖς ὁδοῖς. Ἐὰν ὅμως ἀνέλθητε εἰς τὰ ἄνω πατώματα τῶν οἰκιῶν, οὐδὲν ἄλλο θὰ ἀκούσητε εἰμὴ τὴν διάτορον φωνὴν τῶν ὑδροπωλῶν καὶ τοὺς κωδωνίσκους αὐτῶν, ἐπανερχομένων ἐκ τῆς πηγῆς καὶ προσφερόντων ἐντὸς δοχείου ἐξ ἐρυθροῦ δέρματος τοῖς διαβάταις καὶ τοῖς ἐμπόροις μικρὰν δόσιν τοῦ ποτοῦ των. Ἡ ἐντελὴς ἔλλειψις ἁμαξῶν, μηχανῶν καὶ ἐφημεριδοπωλῶν, ἡ στενότης τῶν ὁδῶν, ἐξ ὧν μόνον δύο-δύο δύνανται νὰ διέλθωσιν, εἰσὶ τὰ αἴτια τῆς πλήρους ταύτης ἠρεμίας. Αἱ ὁδοὶ τόσον εἶνε σκολιαὶ ὥστε ὁ ἀφ' ὑψηλοῦ ἐπισκοπῶν τὴν πόλιν οὐδεμίαν τούτων διακρίνει, αἱ δὲ οἰκίαι φαίνονται τοποθετημέναι ἡ μία ἐπὶ τῆς ἄλλης ἀδιαχώριστοι, συγκεκολλημέναι.

Φαντάσθητε εὐρεῖαν τοποθεσίαν, ἐφ' ἧς τετράγωνοι λίθοι, λευκότατοι, εἰσὶν ἐπ' ἀλλήλων τοποθετημένοι ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ λόφου· θέσατε ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἑκατοντάδα ὀξυκορύφων πύργων κυανοπρασίνων—οὗτοί εἰσιν οἱ μιναρέδες τῶν τζαμίων—φυτεύσατε φοίνικάς τινας, κυκλώσατε τὸ ὅλον διὰ πορτοκαλεώνων, καὶ θὰ λάβητε ἀόριστον ἰδέαν τοῦ πανοράματος τοῦ Φὲζ.

Ὁ Μαραχηνὸς εἰσέρχεται ἐν τῇ τετραγώνῳ λιθίνῃ οἰκίᾳ του διὰ μικρᾶς θυρίδος, πρὸ τῆς ὁποίας δέον νὰ διπλωθῇ εἰς δύο· ἐν αὐτῇ ὑπάρχει μικρὰ ἀστεγος αὐλή, ἐξ ἧς τὸ φῶς καὶ ὁ ἀὴρ εἰσέρχονται διὰ τὴν ἔλλειψιν παραθύρων καὶ ἐπὶ τῆς ὀροφῆς λευκὸν ἐξ ἀσβέστου ἄνδηρον, εἰς ὃ μόνον αἱ γυναῖκες ἀνέρχονται ἅμα τῇ δύσει τοῦ ἡλίου· ἐκεῖθεν μάλιστα ἐπισκέπτονται τὰς γειτονίσας αὐτῶν, χωρὶς νὰ πατήσωσιν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῶν ὁδῶν.

Αἱ αὐλαὶ τῶν οἰκιῶν διὰ κομψῶν ἐπιστρώννυνται μουσαικῶν καὶ κοσμοῦνται δι' ὡραίων κρηνῶν, ἀφ' ὧν ἐν ἀφθονίᾳ ἐκρέει τὸ ὕδωρ. Τινὲς τῶν ὁδῶν εἰσὶν ἐστρωμέναι διὰ μικρῶν στρογγύλων λίθων, ἄλλαι μὲν ἐν καλῇ καὶ ἄλλαι ἐν κακῇ καταστάσει, ὑπὸ ἔποψιν καθαριότητος· ὅταν ὅμως ἴδωσιν, ὅτι ἡ πόλις κατέστη ρυπαρὰ, ἀφίνουσι νὰ διέλθωσιν ἐξ αὐτῆς τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ Φὲζ, ἀνοίγοντες τὰ προχώματα. Τὸ ρεῦμα τότε γίνεται τόσῳ ὁρμητικόν, ὥστε οὐδ' ἡ ἐλαχίστη ἐπὶ τῶν ὁδῶν ἀπομένει ἀκαθαρσία· ἐννοεῖται, ὅτι τὸ πλύσιμον τοῦτο οὐδόλως παρεμποδίζει τὴν συγκοινωνίαν· οἱ Μαροκηνοὶ καὶ αἱ Μαροκηναί, αἵτινες πάντοτε ἔχουσι γυμνὰς τὰς κνήμας, ἐκβάλλουσι τὰ πέδιλά των καὶ θέτοντες αὐτὰ ὑπὸ τὰς μασχάλας των ἐξακολουθοῦσι τὸν δρόμον των.

* * *

Τὰ ἐργαστήρια τῶν παντοπωλῶν, ἐν μιᾷ ὡρισμένῃ ὁδῷ εὑρισκόμενα, ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ κινητὰ παραπήγματα, ἅτινα ἱδρύουσιν ἐπὶ τῶν βουλεβάρτων οἱ Παρισινοί, ἐπὶ ταῖς ἑορταῖς τῆς πρώτης τοῦ ἔτους· κατ' εἶδος δὲ μόνον διακεχωρισμένα φέρουσιν τὸ γενικὸν ὄνομα ἡ *Ξάρια*. Ἐν τῇ *Ξαρίᾳ* ἐπίσης εὑρίσκονται τὰ γραφεῖα τῶν *Ἀδουὶ*—τῶν συμβολαιογράφων—οἵτινες ἐντὸς μικρῶν παραπηγμάτων, πανταχόθεν ἀνοικτῶν, καθήμενοι ἐνοκλάδην ἐπὶ μικροῦ προσκεφαλαίου, παρὰ μικρὸν ἐκ λευκοῦ ξύλου κιβώτιον, ὅπερ ἰδιοχείρως μετακομίζουσι τὴν ἑσπέραν εἰς τὸν οἶκόν των, ἀναμένουσι πελάτας μετὰ ὕφους σεβαροῦ καὶ προκαλοῦντος τὸν σεβασμόν.

Οἱ *Ἀδουὶ* οὗτοι ἔχουσι πλήρη ἐξουσίαν νὰ συντάσσωσι ληξιαρχικὰ βιβλία καὶ συμβόλαια γάμου· ἀπέναντι δὲ καὶ τοῦ ἐλαχίστου ποσοῦ δύνανται νὰ μαρτυρήσωσιν, ὅτι εἶδον ὑμᾶς ἑσπέραν τινὰ τρώγοντα μετὰ πολλῆς ὀρέξεως ἓν τεμάχιον Σελήνης.

Ἐὰν παρουσιάσητε εἰς ἕνα τῶν ὑπουργῶν τοῦ Μαρόκου τοιοῦτό τι πιστοποιητικὸν, θὰ σᾶς ἀπαντήσῃ :

— Γνωρίζεις καλῶς, ὅτι διὰ χρημάτων οἱ *Ἀδουὶ* πιστοποιοῦσιν ὅ,τι ζητήσῃ τις.

Αὐθημερὸν ὅμως ὁ αὐτὸς ὑπουργός, ἵνα δώσῃ πλειότερον κῦρος εἰς τὰς ἀποφάσεις του, ἐπισυνάπτει καὶ ἓν τοιοῦτο πιστοποιητικόν, βεβαιῶν ὑμᾶς, ὅτι ὁ ἰδικός του Ἀδοὺλ εἶνε τίμιος καὶ εὐσυνείδητος.

Ἐν τῇ *Ξαρίᾳ* συνήθεια ἐπικρατεῖ τὰ ἐμπορεύματα νὰ πωλῶνται προσκαλοῦντος τοῦ κήρυκος· ὁ *Ντελὰλ* ἐκφωνεῖ μεγαλοφώνως προσευχὴν τινα ἱκετεύων, ὅπως τὰ ἐμπορεύματα εἰσὶ προσοδοφόρα, οἱ ἀγοραστὰ εὐχαριστημένοι καί ... αὐτὸς ἐπίσης. Πᾶς παρευρισκόμενος ὀφείλει νὰ συνευχηθῇ μετ' αὐτοῦ προσκλίνων μέχρι τῆς γῆς καὶ ἐπαναλαμβάνων χαμηλοφώνως τὴν προσευχήν.

Ἐν ταῖς ὁδοῖς ὁ καὶ ἔφιππος διερχόμενος κινδυνεύει εἰς πᾶσαν στιγμὴν ν' ἀπολέσῃ τοὺς πόδας του, ἐὰν κατὰ τύχην ἐκτὸς ὑμῶν διέλθῃ καὶ ἡμίονός τις· εἴτε ἐπὶ τοῦ φορτίου του εἴτε ἐπὶ τοῦ παρατυχόντος τοίχου θὰ κατασυντριβῶσιν αἱ προεξέχουσαι κνῆμαί σας, ἐὰν πρὸ ὑμῶν βαδίζων δὲν κατορθώσῃ νὰ ἐπιβληθῇ καὶ νὰ ἀνοίξῃ θέσιν ὁ ὁδηγός σας κραυγάζων : *Μπαλάκ, μπαλάκ*, τοὐτέστι φυλαχθῆτε, κάμετε θέσιν· οὐδὲ χάριν τῶν κηδειῶν ὅμως ἀποφασίζουσι νὰ σταματήσωσιν ἢ νὰ διακόψωσι τὸν δρόμον των οἱ Μαροκηνοί. Οἱ μοιρολογηταί, ἢ μᾶλλον οἱ ψάλται, προπορευόμενοι, ᾄδουσιν ἐπὶ εὐθυμοτάτου σκοποῦ : Μέγας εἶνε ὁ Θεός, δόξα τῷ Θεῷ. Οἱ διαβάται ἐπαναλαμβάνουσι συνήθως : Μέγας εἶνε ὁ Θεός, δόξα τῷ Θεῷ, ἀλλ' οὐδὲ παραμερίζουσι ποσῶς, οὐδὲ στρέφουσι τὸ βλέμμα πρὸς τὸν νεκρόν, ὅστις ἐπὶ τῶν ὤμων τεσσάρων ἀνδρῶν φέρεται διὰ ταχέος βήματος εἰς τὴν τελευταίαν του κατοικίαν.

Πανταχοῦ ὑπῆρξαμεν τὸ ἀντικείμενον ζωηρᾶς περιεργείας, τὰ δὲ πλήθη οὐδαμοῦ ἐφάνησαν ἡμῖν ἐχθρικῶς διακείμενα. Δυστυχῶς ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ὑπερασπίσεως οἱ φρουροῦντες ἡμᾶς στρατιῶται ἐπετίθεντο ἔνθεν κἀκεῖθεν κατὰ τῶν πλησιαζόντων ἡμᾶς, ἠναγκαζόμεθα δὲ νὰ παρεμβαίνωμεν καθ' ἑκάστην στιγμὴν, ἵνα καταπραΰνωμεν τὴν παραφορὰν τῶν τραυματιζομένων, πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ῥήξεων.

* * *

Διερχόμενος ἡμέραν τινὰ ἐκ τῶν ὑαλοπωλείων, εἶδον συνωστισμὸν ἔκτακτον πρό τινος οἰκίας καὶ ἀπεφάσισα νὰ εἰσέλθω, ὅπως καὶ οἱ λοιποί· ὁ ὁδηγός μου ἠθέλησε νὰ μὲ ἐμποδίσῃ πράττων : *μαμπούλ, μαμπούλ*.

Μαμποὺλ σημαίνει τρελλός.

Ἦτο φρενοκομεῖον, ἐν ᾧ ἦσαν ἐγκατειργμένοι οἱ κινδυνωδέστεροι, πάντες δι' ἰσχυρῶν δεσμευμένοι ἀλύσεων καὶ τρώγοντες τότε μόνον, ὅταν οἱ συγγενεῖς ἢ συμπαθεῖς τινες ψυχαὶ διερχόμεναι τοῖς ἔφερον ἓν τεμάχιον ἄρτου.

Ἐν τῷ ἄνω πατώματι τοῦ φρενοκομείου κατῴκουν αἱ ἐλευθέριαι γυναῖκες τοῦ Φὲζ.

Κάτω ἡ παραφροσύνη τοῦ νοός· ἐπάνω ἡ παραφροσύνη τοῦ ἔρωτος.

Μόνον οἱ ἐπικίνδυνοι τρελλοὶ εἰσὶν ἐγκεκλεισμένοι· οἱ ἄλλοι περιδιαβάζουσιν ἐλευθέρως ἐν τῇ πόλει, ἀπολαμβάνοντες μάλιστα καὶ τοῦ σεβασμοῦ τῶν κατοίκων. Πολλάκις εἶδον ἐν τῇ ὁδῷ ἄνθρωπόν τινα γυμνόν, ὁλόγυμνον, οὐδεμίαν προκαλοῦντα ἐντύπωσιν. Ἦτο *μαμπούλ*.

Διαβάται τινὲς ἔσπευδον καὶ ἠσπάζοντο τὸν ὦμόν του· Κατ' ἀρχὰς μοὶ ἐφάνη τοῦτο παράδοξον, ἀλλὰ βαθμηδὸν εἰς τὰ πάντα συνηθίζει τις. Μετά τινας ἑβδομάδας παρετήρουν τοὺς γυμνοὺς ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἐκπλήξεως· ἂν δὲ ἔμενον ἔτι ἑβδομάδας τινάς, θὰ ἔσπευδον καὶ ἐγὼ νὰ ἀσπασθῶ τοὺς ὤμους των.

* * *

Εἰς ἄκραν τινὰ τοῦ Φὲζ ἐκτείνεται ἡ ἀγορὰ τῶν δούλων λειτουργοῦσα περὶ τὴν ἑσπέραν μόνον, κατὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ἵνα δύνανται ἐν ἀνέσει νὰ παρευρίσκωνται οἱ βουλόμενοι. Ἐν τῇ αὐτῇ ἀγορᾷ πολοῦνται καὶ οἱ ὄνοι. Οἱ ἀγοραστὰ εἰσὶν ἐξηπλωμένοι ἢ κάθηνται, ἔχουσι δὲ τὸ ἦθος πλουσίων κτηματιῶν, ἐλθόντων νὰ ἐκλέξωσιν ἀντικείμενον διακοσμήσεως τοῦ οἴκου των.

Οἱ δοῦλοι πάντες κάθηνται παρατεταγμένοι ἐπὶ λιθίνου ὑψώματος, ὁ δὲ κῆρυξ συνοδευόμενος ὑπὸ γραίας γυναικός, φέρει πλησίον τῶν ἀγοραστῶν ἐκεῖνον ἢ ἐκείνην, ἥτις ἐκτίθεται εἰς πώλησιν, ἀνοίγει τὸ στόμα ἵνα δείξῃ τοὺς ὀδόντας των καὶ παραμερίζει τὰ ἐνδύματα ἵνα ἀποκαλύψῃ τὴν εὐμέλειάν των.

Κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐπωλοῦντο τρεῖς γραῖαι ἀποτελοῦσαι μετὰ πενιχρῶν τινων ἐπίπλων τὴν κληρονομίαν ἀποθανόντος τινός· ἀλλ' οὐδενὸς παρουσιαζομένου ὡς ἀγοραστοῦ ἐφαίνοντο κατηφεῖς καὶ πάσχουσαι. Ὁ νέος κύριος θὰ ταῖς ἔδιδε τοὐλάχιστον νὰ φάγωσι, νὰ ἐνδυθῶσι καὶ στέγην τινὰ νὰ διανυκτερεύσωσιν· ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἀπέθνησκον τῆς πείνης στερούμεναι τοῦ παντός.

Νεαρά τις μαύρη τοὐναντίον ἀνετιμήθη ἀντὶ ἑξακοσίων φράγκων· ἀτάραχος δὲ ἤκουε τὰς φωνὰς τῶν πλειοδοτούντων καὶ διαφιλονεικούντων αὐτήν, χωρὶς οὐδενὸς νὰ τοὺς ἀξιώσῃ βλέμματος· ἡ ἀδιαφορία ζωγραφεῖται ἐπὶ τῶν προσώπων τῶν αἰχμαλώτων. Μετὰ τινας ἡμέρας ἐν τούτοις εἶδον γραῖάν τινα, ἥτις θρηνοῦσα καὶ ὀλοφυρομένη ἔφερε πρὸς πώλησιν νεαρωτάτην μαύρην κλαίουσαν ἐπίσης.

Ἡ γραῖα ἦτο ἡ κυρία· ἀλλ' ὁ θάνατος τοῦ συζύγου της ἀφῆκεν αὐτὴν ἐν πενίᾳ, ἣν ἐπὶ πολὺ εἶχεν ὑποστῆ, ἵνα μὴ πωλήσῃ τὴν προσφιλῆ της δούλην, ἥτις ἐπροτίμα ἐπίσης νὰ συμμερίζηται τὴν πεῖναν τῆς κυρίας της ἢ νὰ ἐγκαταλείψῃ αὐτὴν ἀπὸ δεκαετίας συνέζων ὡς μήτηρ φιλόστοργος ἡ μέν, ὡς εὐγνώμων καὶ ἀφωσιωμένη θυγάτηρ ἡ ἄλλη.

Τοὺς δούλους δὲν κακοποιοῦσιν ἐν Μαρόκῳ· τοὐναντίον προσηλοῦνται εἰς αὐτοὺς καὶ τοὺς θεωροῦσιν ὡς ἀναπόσπαστα τῶν οἰκογενειῶν των μέλη. Πολλαὶ μαῦραι ὑπανδρεύονται τοὺς κυρίους των καὶ γεννῶσι τέκνα ἐλεύθερα.

Εἶδον στρατιώτας φέροντας βαρυτάτας ἁλύσεις, σιδηροδεσμίους· εἶδον ἀξιωματικοὺς ραβδιζομένους ἀνηλεῶς ἐπὶ τῶν νώτων· εἶδον πολίτας ἐπὶ τῶν ποδῶν τῶν ὁποίων κατεφέροντο ἑκατὸν μαστιγώσεις· πάντες δ' οὗτοι ἦσαν ἐλεύθεροι· ἀλλὰ Μαροκηνὸν ἐγείροντα τὴν χεῖρα κατὰ τοῦ δούλου του, καθ' ὅλον τὸ διάστημα καθ' ὃ διέμεινα ἐκεῖ, οὐδένα εἶδον.

* * *

Οἱ τὰ πλειότερα δεινὰ ὑφιστάμενοι ἐν Μαρόκῳ εἰσὶν οἱ Ἰσραηλῖται. Κατοικοῦσιν ἐν ἰδιαιτέρᾳ συνοικίᾳ *Μελλὰχ* καλουμένῃ, ἤτοι ρυπαρᾷ, κατηραμένῃ γῇ. Ἀπὸ τῆς δύσεως μέχρι τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου κλείονται αἱ θύραι, αἵτινες χωρίζουσιν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ λοιποῦ Φὲζ, στρατιῶται δὲ τοῦ Σουλτάνου φρουροῦσιν ἔξωθεν, καὶ ἀλοίμονον εἰς ἐκεῖνον, ὅστις θὰ παρεβίαζε τὴν εἴσοδον.

Ὁ Ἰσραηλίτης βαδίζων ἐν τῷ Φὲζ ὀφείλει νὰ εἶνε ἀνυπόδυτος· τῷ ἀπαγορεύεται νὰ ἀνέρχηται ἐπὶ ἵππου, μόνον δὲ ἐπὶ ἡμιόνου τῷ ἐπιτρέπεται, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον ν' ἀφιππεύῃ πρὸ τῶν τζαμίων, τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῶν ὑπουργῶν του. Μισοῦσι, περιφρονοῦσι τοὺς Ἰσραηλίτας. Ὅτε εἶπον εἰς τοὺς φύλακάς μου νὰ μὲ ὁδηγήσωσιν εἰς Μελλάχ, πάντες ἐπρομηθευθησαν καθ' ὁδὸν ῥάβδους, ἵνα τύπτωσιν ἐγκαίρως πάντα μὴ σπεύδοντα ν' ἀποσυρθῇ κατὰ τὴν διάβασιν ἡμῶν.

Εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας ἀπαγορεύεται νὰ καθαρίζωσι τὰς ὁδούς των. Φαντάσθητε πόσον ρυπαραὶ εἶνε αὗται.

Ἐργάζονται ἐν τούτοις καὶ κερδαίνουσιν ἱκανὰ ἐκ τοῦ ἐμπορίου, οὕτινος κρατοῦσι τὰς κυριωτέρας κλεῖδας· τινὲς εἰσὶ πλουσιώτατοι, ἀλλὰ κρύπτουσιν ὑπὸ ρυπαρὰν περιβολὴν τὰ πλούτη των καὶ διατηροῦσιν ἐλεεινὸν τὸ ἐσωτερικὸν τῶν καταστημάτων των, ἵνα ἀποφύγωσι τὰ ζηλότυπα καὶ ἁρπακτικὰ τῶν κυρίων των βλέμματα.

* * *

Ἔξωθεν τοῦ Φὲζ, οὐχὶ μακρὰν τοῦ Μελλάχ, παρὰ τὰ τείχη, ἐκτείνεται τὸ πεδίον τῶν *Τολβάς*.

Τολβὰς εἶνε ὁ πληθυντικὸς τοῦ *Ταλέβ*, ὅπερ σημαίνει σπουδαστής, ἐγγράμματος, πεπαιδευμένος· πάντες οἱ φέροντες τὸν τίτλον τοῦτον συνέρχονται ἅπαξ τοῦ ἔτους ἔξωθεν τῶν πυλῶν τοῦ Φὲζ, ὑπὸ σκηνάς, ἵνα συνδιασκεδάσωσιν ἐπὶ δεκαπενθήμερον. Οἱ φιλεύθυμοι τῆς πόλεως ἀκολουθοῦσιν αὐτοὺς καὶ πηγνύουσιν ἐπίσης τὰς σκηνάς των.

Ἡ ἑορτὴ ἄρχεται κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ ἔαρος, καθ' ἃς οἱ *Τολβὰς* ἐκλέγουσι μεταξὺ αὐτῶν τὸν βασιλέα, ὅστις λαμβάνει τὸν τίτλον Σουλτάνος τῶν *Τολβάς*, ἀγοράζων αὐτὸν ἐν δημοπρασίᾳ. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἕνεκα τῶν πολλῶν πλειοδοτούντων, μετὰ πολὺ κατεκυρώθη εἰς ὁρεινόν τινα Σι-Ἀμὲν ἀντὶ τριακοσίων φράγκων.

Ὁ Σὶ -Ἀμὲν ἀνεκηρύχθη Σουλτάνος τῶν Τολβάς, διώρισε τοὺς ὑπουργούς, τὸν *ἀλεξηλιοφόρον*, τοὺς μυιοδιώκτας καὶ πάντας τοὺς ἄλλους ἀξιωματικούς, οὓς ἔχει καὶ ὁ ἀληθὴς Σουλτάνος, εἶτα μεταβὰς ἴδρυσε τὴν σκηνήν του παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ, ἔναντι ἀκριβῶς τῶν ἀνακτόρων τοῦ Μουλεὶ-Χασάν. Περὶ τὴν σκηνὴν ἐτοποθετήθησαν σωλῆνες ἐπὶ ξυλίνων ὑποβάθρων, παρῳδοῦντες τὸ πυροβολικὸν τοῦ κωμικοῦ τούτου βασιλέως.

Ἔκτοτε ἤρξαντο αἱ ἐπισκέψεις ἐν τῷ πεδίῳ τῶν Τολβάς. Πάντα τὰ σωματεῖα τῆς πόλεως ἦλθον κομίζοντα ἄργυρον καὶ προμηθείας.

Τὴν πρώτην ἡμέραν ὁ Μουλεὶ-Χασὰν ἔπεμψε πρὸς τὸν συναδελφόν του δύο ὡραῖα βουρνούζια, τετρακόσια φράγκα εἰς ἄργυρον, εἰκοσιπέντε πρόβατα, τεσσαράκοντα πλακοῦντας, δέκα χιλιόγραμμα τείου καὶ ἑκατὸν βουτύρου καὶ ἀλείμματος. Ὁ ὑπουργὸς τοῦ πολέμου προσωπικῶς ἐκόμισεν ἑκατὸν φράγκα, πέντε πρόβατα καὶ εἴκοσι δέσμας ἀλειμματοκηρίου. Ὁ Μέγας Βεζίρης εἴκοσι μεγάλας λαμπάδας καὶ πεντήκοντα φράγκα. Ἄλλα δὲ ἐπίσημα πρόσωπα ἔπεμψαν δῶρα ἀνάλογα.

Τὰ χρήματα καὶ τὰ δῶρα μετὰ τῶν 300 φράγκων—τῆς τιμῆς τοῦ τίτλου—διενεμήθησαν οἱ φοιτηταί, ἵνα ἐπὶ δεκαπενθήμερον διασκεδάσωσιν κατὰ βούλησιν, πίνοντες τέϊον, ᾄδοντες καὶ συνοδεύοντες τὸ ᾆσμά των διὰ μικρᾶς διχόρδου κιθάρας, καλουμένης *Γκέμπρι*.

Δὶς ὁ Σι-Ἀμὲν—ὁ Σουλτάνος τῶν Τολβὰς—διῆλθε τὰς ὁδοὺς τοῦ Φὲζ μετὰ τῶν ὑπουργῶν καὶ τῶν φρουρῶν του, ἵνα συναγάγῃ προσφορὰς παντὸς εἴδους ἐκ τῆς γενναιοδωρίας τῶν κατοίκων. Τὴν τελευταίαν δὲ ἡμέραν τῆς ἑορτῆς ἀπέθετο τὸν τίτλον καὶ ἐπανῆλθεν οἴκαδε *ταλὲβ* ἁπλοῦς, ὅπως πρίν, ἀφοῦ ἐν τούτοις ἐδέχθη τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀληθοῦς Σουλτάνου, ὅστις ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ἀπένειμεν αὐτῷ καὶ τῇ οἰκογενείᾳ του πλήρη ἀσυδοσίαν ἐν τῷ μέλλοντι.

Μοὶ διηγήθησαν διαφόρους παραδόσεις περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἑορτῆς ταύτης τῶν *Τολβάς*, ὧν ἡ μᾶλλον διαδεδομένη φαίνε-

ται ἡ ἑξῆς : Οἱ *Τολβὰς* ἐδίωξαν ἄλλοτε ἐκ τοῦ Φὲζ Ἰουδαῖον κυβερνῶντα τὴν πόλιν, ἀντ' αὐτοῦ δὲ ἐνεκατέστησαν Σουλτάνον τινά· εἰς ἀνταμοιβὴν τῆς βοηθείας, ἣν παρέσχον πρὸς τὴν αὐτοκρατορίαν, ἐπετράπη αὐτοῖς νὰ ἐκλέγωσιν ἕνα Σουλτάνον καθ' ἕκαστον ἔτος.

* * *

Ἵνα διδαχθῶσι τὰς ἐπιστήμας συρρέουσιν εἰς Φὲζ πάντες οἱ σπουδασταὶ τοῦ Μαρόκου. Μανθάνουσι τὰς διαφόρους ἑρμηνείας τοῦ Κορανίου, ὀλίγην δικονομίαν, ῥητορικὴν καὶ ἀριθμητικήν, καὶ ὀλίγην ἀστρονομίαν, ἵνα ὑπολογίζωσι τὰς ὥρας, ποσῶς ὅμως ἰατρικήν, ἱστορίαν καὶ γεωγραφίαν. Οἱ ἰατροὶ εἶνε ἀπολύτως ἄγνωστοι ἐν Μαρόκῳ, οὐδεὶς δὲ ἐφαντάσθη ποτὲ νὰ διδαχθῇ γεωγραφίαν ἐν χώρᾳ, ἧς ὁ ἡγεμὼν ἐζήτει πρό τινων χρόνων νὰ τῷ χαράξωσι γεωγραφικὸν χάρτην μὲ τὸ Μαρόκον ὅσον εἶνε δυνατὸν μέγα, μικρότατα δὲ τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ κόσμου.

Ὑπάρχει ἐπιστημονικός τις κλάδος, οὗ τὸ πρόγραμμα βασίζεται ἐπὶ τοῦ ὑπολογισμοῦ τῶν ἀστέρων, τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν πνευμάτων, πρὸς καθορισμὸν τῶν ὀνομάτων τῶν νικητῶν καὶ τῶν ἡττωμένων, τῶν ποθουμένων ἀντικειμένων καὶ τῶν ποθούντων αὐτά· ἀλλὰ δυσχερὴς φαίνεται ἡ εὕρεσις διδασκάλου τῶν ἀρχῶν τούτων. Δεκατέσσαρες σχολαὶ περιλαμβάνουσαι ἑξακοσίους σπουδαστὰς ὑπάρχουσι συνορεύουσαι πρὸς τζαμία. Ἡ διάρκεια τῶν σπουδῶν εἶνε πενταετὴς τοὐλάχιστον, ἀλλ' οἱ ἔχοντες ὀκνηροτέραν τὴν διάνοιαν ἐπὶ δέκα καὶ εἴκοσιν ἔτη φοιτῶσιν ἐνίοτε, χωρὶς ν' ἀποθαρρύνωνται, διότι παντες γινώσκουσι τὸ ἀραβικὸν ῥητόν : «Βλέπεις, ὅτι τὸ σχοινίον τοῦ φρέατος χαράσσει βαθεῖαν αὖλακα ἐπὶ τοῦ σκληροτέρου τῶν λίθων ; »

Πολλοὶ σπουδασταὶ ἐκ τῶν κατοικούντων μακρὰν τοῦ Φὲζ διαμένουσι δωρεὰν τρεφόμενοι ἐν οἰκογενείαις καὶ ὡς ἴδια αὐτῶν τέκνα πλείστας ἀπολαμβάνουσι περιποιήσεις.

Αἱ σχολαὶ δίδουσιν εἰς ἕκαστον σπουδαστὴν μικρὸν στρογγύλον ἄρτον καθ' ἑκάστην, δαπάναις τῶν τζαμίων.

Οἱ καθηγηταὶ καὶ διδάσκαλοι διαιροῦνται εἰς τρεῖς τάξεις. Οἱ τῆς πρώτης διδάσκουσι καθήμενοι ἐφ' ὑψηλῆς ἕδρας καὶ οἱ τῆς δευτέρας καὶ τρίτης καθήμενοι χαμαί· ἐκλέγονται δὲ ὑπὸ τοῦ Καδῆ, καθ' ὑπόδειξιν τῆς κοινῆς γνώμης.

Ὑπάρχουσιν ἐπίσης καὶ προπαιδευτικὰ σχολεῖα, ἔνθα οἱ μικροὶ μαθηταί, χαμαὶ περὶ τὸν διδάσκαλον καθήμενοι, διδάσκονται ψάλλοντες, ἑδάφιον πρὸς ἑδάφιον, ὁλόκληρον τὸ κοράνιον· ἀπολύονται δὲ μόλις μάθωσιν αὐτὸ ἐκ στήθους.

* * *

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐν Φὲζ διαμονῆς μας ἐδέχθημεν προσκλήσεις γευμάτων ἐκ μέρους ὅλων τῶν ἐπισημοτήτων τοῦ τόπου· γευμάτων ὅμως ἐπιπονωτάτων διὰ τοὺς μὴ φίλους τῆς μαροκικῆς μαγειρικῆς. Βούτυρον, ἔλαιον πανταχοῦ καὶ ἀκαταπαύστως, ἀμνοί, περιστεραὶ καὶ ὄρνιθες. Τὸ ἔλαιον δυσῶδες· ὁ βούτυρος ὅσῳ παλαιότερος τόσῳ καὶ μᾶλλον ἐκτιμώμενος. Καὶ εἴκοσι τοὐλάχιστον μερίδες, προσφερόμεναι εἰς ἕκαστον, φαγητῶν ψυχρῶν πάντοτε καὶ μοσχοβολούντων ὡς προθήκη . . . κουρείου ! Οὕτως ἐκακοποιοῦντο οἱ στόμαχοι ἡμῶν, ἐν ᾧ τὰ ὦτα ἐξ ἄλλου ἐθωπεύοντο ὑπὸ ἡδέων ἀνατολικῶν ᾀσμάτων καὶ μουσικῆς καθ' ὅλον τὸ γεῦμα. Εὐτυχῶς ἦλθε τὸ *Ραμαδάν*, καθ' ὃ οὐδὲ τρώγουσιν, οὐδὲ πίνουσιν, οὐδὲ καπνίζουσιν οἱ Μαροκηνοί.

Πρὶν αὐτοῦ διήλθομεν τρεῖς ὡραίας ἡμέρας, καθ' ἃς ἀντίστοιχοι πρὸς τὰς ἰδικάς μας Ἀπόκρεω τελοῦνται αἱ ἑορταὶ *Καάβαιι*.

Ἐν τῇ Αὐλῇ οἱ πλουσιώτεροι τῶν ἱππέων ἐκτελοῦσι λαμπρὰ γυμνάσια· ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ ταῖς πλατείαις ψάλλουσι καὶ χορεύουσιν. Ἐννοεῖται, ὅτι πρόκειται μόνον περὶ ἀνδρῶν. Αἱ γυναῖκες οὐδαμοῦ φαίνονται.

Κατὰ τὰς ἑορτὰς ταύτας οἱ χοροὶ ἰδίᾳ ἦσαν ἀξιοπερίεργοι. Εἶδον κύκλους ἀποτελουμένους ἐκ 200 ἀλληλοκρατουμένων ἀπὸ τῆς ὀσφύος, μὴ βαδιζόντων ἀλλὰ ταλαντευομένων ἐπὶ τῆς θέσεώς των, διπλούντων τὰς κνήμας ἐναλλὰξ καὶ πηδώντων ἀλληλοδιαδόχως μετὰ τοσαύτης δυνάμεως, ὥστε νὰ νομίζῃ τις, ὅτι οἱ πόδες των ἦσαν ἐκ *καουτσού*. Μονότονον ᾆσμα συνῴδευε τὴν ὄρχησιν ταύτην. Ἐν μέσῳ δὲ τοῦ κύκλου ἵσταντο οἱ Ἀϊσαόναι — θρησκευτικὸν τάγμα — κινοῦντες μετὰ τοσαύτης δυνάμεως τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, ὡς εἰ ἐζήτουν νὰ σωθῶσιν ἀπὸ αὐτάς. Μακραὶ κόμαι ἔπιπτον ἐπὶ τῶν ὤμων των, πλαισιοῦσαι πρόσωπον μορφάζον καὶ μελανόν. Μικρὸν κατὰ μικρὸν ἠρεθίζοντο διὰ τῶν ἰδίων κραυγῶν, καὶ θύματα τῆς ταραχῆς των ἔπιπτον τεμάχια πρὸς τεμάχια τὰ ράκη τῶν φορεμάτων των. Ὡμοίαζον πρὸς ἐπιληπτικούς. Εἶτα ρηγνύοντες ἀγριωτέρας κραυγὰς ἔκλινον τὰς κεφαλὰς καὶ ἐκτύπων αὐτὰς οἱ μὲν πρὸς τὰς των δέ. Ὁ κρότος τῶν συγκρουομένων κρανίων ὡμοίαζε πρὸς τὸν τοῦ πελέκεως πίπτοντος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς βοὸς σφαζομένου. Τὸ αἷμα ἀνεπήδα καὶ ἔρρεεν ἐπὶ τῶν μορφῶν των. Τὰ ᾆσματα τοῦ περὶξ κύκλου μετεβάλλοντο εἰς κραυγὰς παραφρόνων, καὶ πρὸ τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου θεάματος καὶ ἀκούσματος θὰ ἐλιποθύμουν, ἂν προλαμβάνοντες οἱ φρουροί μου δὲν μὲ ἀπῆγον ...

Καὶ οὕτω διεκέδαζον οἱ Μαροκηνοί.

Κατὰ τὰς τρεῖς τῶν ἑορτῶν ἡμέρας, μυριάδες ἐρρίφθησαν πυροβολισμῶν. Οἰκουρῶν θὰ ἐνόμιζέ τις, ὅτι παρευρίσκετο εἰς ἔφοδον καὶ ἅλωσιν πολιορκουμένης πόλεως. Τέλος τὴν ἑσπέραν τῆς τρίτης ἡμέρας τὰ δώματα καὶ αἱ στέγαι τῶν οἰκιῶν ἐπληροῦντο γυναικῶν καὶ παιδίων. Οἱ ἄνδρες εἶχον ἀνέλθει ἐπὶ τῶν περὶξ λόφων καὶ κρατοῦντες τὰ ὅπλα ἀνέμενον ... Καὶ ἰδοὺ ἀναφαίνεται ἡ νέα Σελήνη ἡ κηρύττουσα τὴν ἔναρξιν τῆς τεσσαρακοστῆς. Ἀναρίθμητοι χαιρετίζουσιν αὐτὴν πυροβολισμοὶ καὶ κραυγαὶ τεσσαράκοντα χιλιάδων γυναικῶν καὶ τίς οἶδε πόσων παιδίων· ἡ δὲ Σελήνη εὐτυχής, ὑπερήφανος, εὔθυμος πρὸ τῆς μεγαλοπρεποῦς ὑποδοχῆς μοι ἐφαίνετο ἐκτάκτως ὡραία. Τοιαύτην δὲν τὴν εἶχον ἴδῃ ἀκόμη οὐδάμοῦ.

Αἱ ἡμέραι τοῦ ἐπακολουθήσαντος *Ραμαδάν*, ἕνεκα τῆς νηστείας, εἶνε κατηφεῖς, σιωπηραί. Οἱ ἄνθρωποι κοιμῶνται, οἱ πλεῖστοι σχεδόν, κατ' αὐτήν, ἵνα ἐξυπνήσωσι τὴν νύκτα καὶ φάγωσι καὶ εὐφρανθῶσιν ἅμα τῇ δύσει τοῦ ἡλίου· περὶ τὴν δεκάτην δὲ ὥραν ὅταν κατάπραϋνθῶσιν αἱ φοβεραὶ τῆς κοιλίας παραφοραί, σάλπιγγες μακραί, ὡς αἱ τῆς *Ἀεδᾶς*, ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν μιναρέδων καλοῦσι τοὺς πιστοὺς εἰς προσευχήν· καὶ βραδύτερον πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοὺς εἰδοποιοῦσιν, ὅτι εἶνε ἔτι καιρὸς νὰ φάγωσι πρὶν ἢ φανῇ ὁ ἥλιος.

* * *

Οἱ Μαροκηνοὶ δὲν εἶνε ἄνθρωποι κακοί. Ταχέως ἐσυνήθισαν νὰ μᾶς βλέπωσιν ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ πολλοὶ ἐπεδείκνυον ἡμῖν μειδιῶντα πρόσωπα. Οἱ ἔμποροι, οὓς ἐπεσκεπτόμεθα ἕτεινον ἡμῖν φιλικὴν χεῖρα καὶ ἀπέτεινον ἡμῖν ἓν καλημέρα ἢ ἓν καλησπέρα — ἀδιακρίτως — εἰς τὴν γλῶσσάν μας.

Εἶνε ἀληθές, ὅτι παιδία τινὰ μὲ παρηκολούθουν κάποτε κραυγάζοντα σκωπτικῶς, ὅτι φανατικοί τινες ἐψιθύριζον βλέποντές με «Νὰ ἔχῃ τὴν κατάραν τοῦ Θεοῦ αὐτὸς ὁ σκυλοχριστιανός», καὶ ὅτι γυναῖκές τινες ἔρριπτον κατὰ τῆς κεφαλῆς μου ἀπὸ τῶν οἰκιῶν των ἄμμον καὶ χώματα, ἀλλὰ οὐδεὶς οὔτε μὲ ἔκλεψεν, οὔτε μὲ ἐφόνευσε, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συμβαίνει συνηθέστατα ἐν ταῖς ὁδοῖς τῶν Παρισίων.

ΤΕΛΟΣ

HENRY GREVILLE

ΑΙ ΔΟΚΙΜΑΣΙΑΙ ΤΗΣ ΡΑΪΣΑΣ

(Μυθιστορία.)

(Συνέχεια· ἴδε φύλλον 21-30).

ΚΓ'

Ἡ κατάπληξις ὑπῆρξε μεγάλη ἐν τῇ πόλει, ὅτε ἐγγώσθη, ὅτι ἡ μικρὰ αὕτη κόρη, ἥτις ἀνῆλθεν ὡς ἐκ θαύματος εἰς τὴν εὐγένειαν καὶ εἰς τὸν πλοῦτον, ἠρκεῖτο νὰ ζήσῃ ἐν τῷ ἰδίῳ της οἴκῳ καὶ ἐξηκολούθει νὰ φυτοζωῇ ἐν τῇ πτωχικῇ κατοικίᾳ τῶν γονέων της.

— Δὲν πρέπει νὰ ἐκπληττώμεθα, παρετήρει ἡ Ἀδίνα· αἱ βδέλλαι δὲν δύνανται νὰ ζήσωσιν ἐκτὸς τοῦ βορβόρου.

Ἡ ἀνοικτίρμων αὕτη παρατήρησις ἀπηυθύνετο πρὸς τὸν διάδοχον τοῦ στρατηγοῦ Κλίν. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν τελευταῖον τοῦτον εὑρίσκετο εἰς τὰς γαίας του φιλοσοφῶν περὶ τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς ταπεινώσεως τῶν ἀστυνόμων, οἵτινες ἦσαν μᾶλλον ἄνθρωποι τοῦ κόσμου ἢ ἀστυνόμοι. Ποσάκις δὲ ἐν ταῖς σκέψεσί του εἶδε διερχομένους τοὺς ἐκ μαρμάρου βραχίονας καὶ τὴν θαυμασίαν προτομὴν τῆς «θείας Ἀδίνας».

Ἀλλ' ἡ πριγκίπισσα ἦτο πεπρωμένον νὰ μένῃ πάντοτε δι' αὐτὸν μεταξὺ τῶν ἀστέρων,—ὅηλ. ἀνέφικτος.

— Εἰς αὐτὴν ἐν τούτοις ὀφείλω τὴν δυσμένειάν! ἐσκέπτετο εἰκοσάκις τῆς ἡμέρας· ἐὰν μοὶ ἐδείκνυε τοὐλάχιστον τὴν παραμικρὰν συμπάθειαν!

Οἱ θρῆνοι οὗτοι ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ὁ στρατηγὸς Κλὶν ἀπεῖχε πολὺ τοῦ νὰ εἶνε φιλόσοφος, καὶ ἐστερεῖτο τῆς στοιχειωδεστάτης προορατικότητος, διότι ἔπρεπε νὰ ἔχῃ δύο ὄστρακα χελώνης εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, διὰ νὰ πιστεύσῃ, ὅτι ἡ Ἀδίνα θὰ ἐνεθυμεῖτο φίλον πεσόντα ὑπὸ δυσμένειαν.

Ἀλλ' ὁ στρατηγὸς Κλὶν ἦτο ἄνθρωπος ὅμοιος πολλῶν ἄλλων, καὶ δὲν ἀξίζει νὰ ἀσχολώμεθα περὶ τῆς τύχης του.

Πρώτη ἐκ τῶν φροντίδων τῆς Ἀδίνας ἦτο νὰ ἐπισκεφθῇ τὰς γυναῖκας, ἃς τὸ διάταγμα τῆς ἐξορίας εἶχε πλήξει συγχρόνως μὲ αὐτήν. Ἡ ἐπίσκεψίς της πρὸς τὴν κόμησσαν Σαβακὶν ὑπῆρξε βραχεῖα· εἶχε διαθέσει οὕτω τὰ πράγματα, ὥστε νὰ μὴ εὕρῃ τὴν καλὴν κυρίαν καὶ κατηράσθη τὴν τύχην, ἥτις τὴν ἐκράτησεν οἴκαδε, καθ' ἣν ὥραν συνήθως ἐξήρχετο.

Δύο ἢ τρία ὡραῖα δάκρυα εἰς μανδήλιον ἐκ δαντέλλας, κατάραι τινὲς ἐναντίον τῆς Ραϊσᾶς, πικρὰ ἐπίκρισις τῆς ἀνοησίας τῶν μικρῶν, οἵτινες τολμῶσι νὰ συγκρούωνται πρὸς τοὺς μεγάλους, ὀλίγαι λέξεις παρηγόρου χριστιανικῆς ἀνεξικακίας, ἀναμεμιγμέναι πρὸς ἱκανὴν δόσιν ὑπακοῆς εἰς τὰς ἀποφάσεις τῆς ὑψηλοτάτης δικαιοσύνης, καὶ εἶτα ἡ πριγκίπισσα ἠγέρθη, μετέστρεψε διὰ κινήσεως τοῦ κομψοῦ ποδός της τὰς πτυχὰς τῆς μαύρης μεταξίνης ἐσθῆτος, προσέκλινε πρὸ τῆς κυρίας Σαβακὶν καὶ τῆς δυστυχίας της καὶ ἔσπευσε νὰ κατέλθῃ.

Ὅτε ἡ θυρὶς τοῦ ὀχήματός της ἐπανεκλείσθη, ἡ Ἀδίνα ἐσπόγγισε τὰ χείλη διὰ τοῦ μανδηλίου της.

— Θεέ μου, εἶπε, πόσον εἶνε ἐνοχλητικοὶ ὅσοι κλαίουσι!

Παρὰ τῇ κομήσσῃ Γκρέτσκυ εὗρε πρὸς ποῖον νὰ ὁμιλήσῃ. Ἡ κόμησσα δὲν ἔκλαιε, —τοῦτο ἦτο κάτι τι·—ἀλλὰ καὶ δὲν τῇ ἐπέτρεψε νὰ προσβάλῃ τὴν Ραϊσάν, ὅπερ προὐξένησεν εἰς τὴν πριγκίπισσαν ἀπεριόριστον ἔκπληξιν.

— Πῶς! ἀγαπητὴ κόμησσα, ὑπερασπίζεσθε τὴν κόρην ταύτην!

— Δὲν ἔχει ἀνάγκην ὑπερασπίσεως, ἀπήντησεν ἡ κυρία Γκρέτσκυ ἡσύχως· ἔπραξε τὸ καθῆκόν της.

— Τὸ καθῆκόν της; κατορθώσασα νὰ ἐξορίσῃ τὸν ἀδελφόν μου καὶ τὸν πτωχὸν αὐτὸν Σαβακίν, ὅστις ναὶ μὲν εἶνε ὀλίγον ἄρκτος, ἀλλὰ καὶ τόσον καλὸ παιδί! τέλος δὲ καὶ πρὸ πάντων τὸν ἀνεψιόν σας; Ἔπραξε τὸ καθῆκόν της!

— Τὸ καθῆκόν της ἦτο νὰ διαμαρτυρηθῇ ἐναντίον προσβολῆς, ἧς δὲν ἦτο ἀξία.

— Τοῦτο δὲν εἶνε ἀποδεδειγμένον! ἐψιθύρισεν ἡ Ἀδίνα πειραχθεῖσα.

— Δι' ἐμὲ εἶνε ἀποδεδειγμένον, ἀπήντησεν ἡ κόμησσα χωρὶς νὰ ὑψώσῃ τὴν φωνήν, ἀλλὰ τόσον σαφῶς, ὥστε προσέβαλε τὴν πριγκίπισσαν.

— Τὸ πᾶν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν βλέπει τις τὰ πράγματα, εἶπεν αὕτη ἀφελῶς. Δι' ἐμέ, μοὶ φαίνεται, ὅτι ἐὰν παρόμοιόν τι μοὶ συνέβαινε, θὰ ἐσκεπτόμην μόνον πῶς νὰ κρυβῶ καὶ νὰ ἀποφύγω τὰ βλέμματα.

— Ὅταν ἔχῃ τις καθαρὰν καρδίαν, ἀπήντησεν ἡ κυρία Γκρέτσκυ, καὶ αἰσθάνεται ἑαυτὸν ἀπολύτως ἀθῷον, φοβεῖται ὀλιγώτερον τὸ σκάνδαλον ἢ τὴν ἀδικίαν.

Ἡ Ἀδίνα δὲν προὐχώρησε· ἡ κόμησσα ἐγνώριζε καλῶς τὰ μικρά της σκάνδαλα ὥστε θὰ ἦτο ἀφροσύνη νὰ συνάψῃ πάλιν μετ' αὐτῆς. Ἠγέρθη λέγουσα, ὅτι ἦτο ἀργά, καὶ προσέθεσε φέρουσα ἐπὶ τῶν ὤμων της τὰς πτυχὰς τοῦ ἐκ δαντέλλας σαλίου της.

— Θὰ δεχθῆτε τὸ προσφιλὲς τοῦτο πρόσωπον ἴσως;

— Ποτέ! εἶπεν ἡ κόμησσα· καίτοι ἀθῷα εἶνε ἐν τούτοις αἰτία δυστυχίας δι' ἡμᾶς· τὴν ἐκτιμῶ καὶ τὴν οἰκτείρω, διότι δὲν θὰ εἶνε εὐτυχής, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει οὐδὲν κοινὸν μεταξὺ αὐτῆς καὶ ἐμοῦ.

— Ἀχ! εἶπεν ἡ πριγκίπισσα, ἐφοβούμην... Τότε, καλὴν ἀντάμωσιν, φιλτάτη κόμησσα.

Ὁ τόνος μεθ' οὗ ἡ λέξις αὕτη ἀπηγγέλθη ἐδείκνυεν, ὅτι ἐὰν ἡ κόμησσα ἐδέχετο τὴν Ραϊσάν, θὰ ἐστερεῖτο τῶν ἐπισκέψεων τῆς Ἀδίνας. Ἡ γραῖα κυρία, δὲν ἐφάνη φοβηθεῖσα ἐκ τούτου.

— Χαῖρε, εἶπεν εἰς τὴν ἐπισκέπτριάν της ὁδηγοῦσα αὐτὴν μέχρι τοῦ ἀντιθαλάμου.

Ἡ Ἀδίνα ἐπανῆλθεν οἴκαδε βυσσοδομοῦσα τὰς μελανοτέρας ἐκδικήσεις ἐναντίον ὅλης τῆς οἰκογενείας τῶν Γκρέτσκυ· ἀλλὰ μαθοῦσα, ὅτι ἡ μικρά της κόων ἔπαθεν ἐκ διαταράξεως τοῦ στομάχου κατὰ τὴν ἀπουσίαν της ἐλησμόνησε τὴν θείαν ταύτην ἡδονὴν καὶ ἔπεμψε νὰ ζητήσῃ... τὸν κ. κτηνίατρον ἢ ὀρθότερον τὸν ἰατρὸν τῶν σκύλων τῆς Αὐλῆς.

ΚΔ'

Ὁ Πορὼφ ἐτήκετο βραδέως, νοσηλευόμενος ὑπὸ τῆς θυγατρός του, ἥτις ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας ἐγίνωσκε τὴν στοιχειώδη θεραπείαν ὅλων τῶν νοσημάτων. Ὁ πατὴρ της τῇ ἐδίδαξεν ὅ,τι ἐγνώριζεν ὁ ἴδιος, νομίζων, ὅτι εἶνε πάντοτε καλὸν μία γυνὴ νὰ γνωρίζῃ νὰ περιποιῆται τοὺς περὶ αὐτὴν μετὰ τοῦ ἰατροῦ ἢ καὶ ἄνευ αὐτοῦ, ὅταν εἶνε πολὺ μακράν.

Γέρων συνάδελφος τοῦ Πορὼφ καὶ φίλος του ἀπὸ μακρῶν ἐτῶν, ἐπεσκέπτετο αὐτὸν καθ' ἑκάστην, ἀνενέου τὴν συνταγὴν τῆς προτεραίας, ἔσειε τὴν κεφαλήν, ἠσπάζετο εὐσεβάστως τὴν χεῖρα τῆς Ραϊσᾶς, ἣν ἐνεθυμεῖτο ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς γεννήσεώς της καὶ ἀνεχώρει περίλυπος.

— Δὲν ἔπρεπε νὰ συγκαλέσωμεν ἰατρικὸν συμβούλιον; ἠρώτησεν ἡ θυγάτηρ.

— Πρὸς τί; ἡ ζωὴ φεύγει· ἔλεγεν ὁ ἰατρὸς κινῶν τὴν κεφαλήν.

Ἡ ζωὴ ἔφευγε πράγματι· ὁ Πορὼφ ἐσβέννυτο ἄνευ βασάνων. Ἤδη, εἶχεν ἀπωλέσῃ σχεδὸν τὴν μνήμην· δὲν ἐζήτει τίποτε καὶ δὲν παρεπονεῖτο· κατὰ τὰς φωτεινοτέρας στιγμάς του παρατήρει τὴν θυγατέρα του μετὰ ἐκφράσεως τρυφερότητος καὶ μερίμνης.

Ἡ Ραϊσὰ ἐπλησίαζε τότε καὶ τῷ ἐμειδία, ὅπως κατὰ τοὺς χρόνους καθ' οὓς πάντες ἦσαν εὐτυχεῖς ὑπὸ τὴν ταπεινὴν ἐκείνην στέγην.

Ἡμέραν τινὰ καθ' ἣν τῷ ἐμειδίᾳ οὕτω προσπαθοῦσα νὰ τῷ ὁμιλῇ περὶ πραγμάτων τερπνῶν, περὶ τῆς προσεχοῦς ἀνοίξεως, τῶν ὡραίων θερινῶν περιπάτων, οὓς ὁμοῦ θὰ ἐπεχείρουν, ὁ πατὴρ ὅστις ἤκουε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχων προσηλωμένους ἐπὶ τῆς θυγατρός του, ἔθηκε τὸν δάκτυλόν του ἐπὶ τῆς μελανῆς ἐσθῆτός της.

— Θὰ φέρῃς τὸ πένθος ἐπὶ πολὺν χρόνον! Εἶνε θλιβερὸν εἰς τὴν ἡλικίαν σου... Νὰ μὴ τὸ φέρῃς δι' ἐμὲ τοῦτο, θὰ μὲ ἐλύπει πολύ.

Ματαίως ἡ Ραϊσὰ ἐπειράθη νὰ ἀστειευθῇ καὶ νὰ στρέψῃ πρὸς ἄλλα τὸν νοῦν του· ὁ γέρων ἐπανέπεσεν εἰς τὸν συνήθη του λήθαργον.

Δὲν ἐξῆλθε τούτου ἢ ἅπαξ μόνον περὶ τὰ τέλη τοῦ Μαρτίου. Ὑπάλληλός τις ἦλθε φέρων εἰς τὴν Ραϊσὰν ποσὸν προερχόμενον ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῶν ἐξορίστων.

Τὸ μερίδιον τοῦ Γκρέτσκυ δὲν συμπεριελαμβάνετο, ἦσαν μόνον τὰ εἰσοδήματα τοῦ Σαβακὶν καὶ τοῦ Ρεζώφ.

Ἡ Ραϊσὰ ἀφῆκε τὸν ὑπάλληλον νὰ θέσῃ ἐπὶ τῆς τραπέζης τὰ χαρτονομίσματα, ἅτινα ἐσχημάτιζον ὀγκώδη δέσμην. Ὅταν δὲ εὑρέθη πάλιν μόνη μετὰ τοῦ πατρός της, οὗτος ἐφυλλομέτρησε τὰ τραπεζογραμμάτια καὶ ἐφάνη σκεπτόμενος.

— Πρέπει νὰ τὰ στείλῃς ὅλα ὀπίσω, εἶπεν εἰς τὴν θυγατέρα του, ὅλα· τὰ χρήματα ταῦτα δὲν εἶνε ἰδικά μας. Ἀκούεις;

— Ἔσο ἥσυχος, πάτερ, ἀπήντησεν ἡ Ραϊσά, τὸ γνωρίζω.

— Καλῶς· γράψον ἀμέσως, ἀμέσως.

Ἡ τρέμουσα χεὶρ του ἐδείκνυε τὸ μικρὸν γραφεῖον ἔνθα εὑρίσκετο ὁ χάρτης τῶν ἐπιστολῶν. Ἡ Ραϊσὰ ὑπήκουσεν, ἔλαβε δύο φύλλα χάρτου, ἔγραψεν ἐπὶ κεφαλῆς ἑκάστου τὸ ὄνομα τοῦ πρὸς ὃν ἀπηυθύνετο, ἀντέγραψε τοὺς λογαριασμούς, οἵτινες τῇ εἶχον παραδοθῇ μετὰ τῶν χρημάτων καὶ διαχωρίσασα τὰ ποσὰ ἡτοιμάζετο νὰ σφραγίσῃ αὐτά. Ἀλλ' ἐξαίφνης ἔστη· ἔπρεπε νὰ δείξῃ τὴν προέλευσιν τῶν χρημάτων τούτων... ἐδίστασεν ἐπ' ὀλίγον.

Ὁ πατὴρ της παρατήρει τὴν ἔκφρασιν τοῦ προσώπου της, καὶ ἡ χεὶρ του, ἥτις

πάντοτε ἐδείκνυε τὸν χάρτην, ἔκρουσε δύο τρία κτυπήματα ἐπὶ τοῦ ξύλου τῆς τραπέζης διὰ νὰ εἰδοποιήσῃ τὴν Ραϊσάν. Μετεχειρίζετο πρὸ καιροῦ εἶδός τι τηλεγραφικῆς γλώσσης, ἵνα ὑποβοηθήσῃ τὴν ὀκνηρὰν γλῶσσάν του.

— Πῶς νὰ ὑπογράψω ; εἶπεν ἡ Ραϊσὰ σκεπτικὴ καὶ ἐρωτῶσα μᾶλλον ἑαυτὴν ἢ τὸν πατέρα της, οὗτινος ἡ ἐξησθενημένη διάνοια ὀλίγην ἤδη τῇ παρεῖχε βοήθειαν.

— Ὑπόγραψον τὸ ὄνομά σου, Ραϊσὰ Γκρέτσκυ, εἶπεν ὁ γέρων διὰ φωνῆς σταθερᾶς.

Ἡ θυγάτηρ παρετήρησε τὸν πατέρα της μετ' ἐκπλήξεως, εἶτα ἡ χεὶρ της ἐχάραξε ταχέως ἐπὶ ἑκάστου φύλλου τὴν νέαν ὑπογραφήν της.

— Ραϊσὰ Γκρέτσκυ, εἶπε βραδέως· εἶνε ἡ πρώτη φορὰ καθ' ἣν τὸ γράφω.

— Τοῦτο θὰ σοὶ φέρῃ εὐτυχίαν· ἔπραξες τὸ καθῆκόν σου, εἶπεν ὁ γέρων τείνων τὴν χεῖρά του πρὸς τὴν θυγατέρα του, ἥτις ἠσπάσθη αὐτὴν εὐλαβῶς.

Αἱ δύο ἐπιστολαὶ ἐσταλήσαν αὐθημερὸν πρὸς ἀνέκφραστον εὐχαρίστησιν τοῦ Πορώφ.

Ἡ συγκίνησις αὕτη ἐφάνη ἐξαντλήσασα τὰς ἐπιλοίπους δυνάμεις του· ἔζησεν ἀκόμη ὀλίγας ἡμέρας. Ὡραίαν τινὰ ἐσπέραν περὶ τὴν ἕκτην ὥραν, ὅτε τοῦ ἡλίου αἱ τελευταῖαι ὠχραὶ ἀκτῖνες ὑπεισέδυον κάτωθεν τῶν παραπετασμάτων, ὁ γέρων εἶπεν εἰς τὴν θυγατέρα του δι' ἐκλειπούσης φωνῆς.

— Ἔχεις ἀκόμη χρήματα ἐν τῇ οἰκίᾳ;

— Ναί, ἀπήντησεν ἡ Ραϊσά, ὄχι πολλά· τὸ ὑπόλοιπον τῆς συντάξεώς σας· ἔχομεν ἀκόμη νὰ περάσωμεν μέχρι τέλους τοῦ μηνός.

— Μετὰ τὴν πρώτην, εἶπεν ὁ Πορώφ, τοῦ ὁποίου ἡ φωνὴ ἐξησθένει ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον, ὅταν λάβῃς τὴν σύνταξιν, νὰ τελέσῃς μνημόσυνον τῆς μητρός σου. Πρὸ πολλοῦ δὲν ὑπήγομεν νὰ τὴν ἴδωμεν.

Ἡ Ραϊσὰ τῷ ἐψιθύρισε γλυκεῖς τινας λόγους καὶ τὸν ἐπλησίασε διὰ νὰ τὸν θωπεύσῃ· ἔθηκε τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ βραχίονος, ὃν ἡ θυγάτηρ του ἔφερε περὶ τὸν λαιμόν του, καὶ ἐφάνη ἀναπνέων βαθύτερον. Αὕτη ἤκουσεν ἀνήσυχος δύο τρεῖς ἀναπνοάς, εἶτα....τίποτε· ἔκλινεν ἐπ' αὐτοῦ καὶ τὸν παρετήρησεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς . . . Ἦτο ὁλοτελῶς ὀρφανή.

Ἐξεπλάγησαν πολὺ εἰς τὴν γειτονίαν διότι ἡ Ραϊσὰ δὲν ἐκήδευσε τὸν πατέρα της μεγαλοπρεπέστερον. Μὲ εἰσόδημα ὡς τὸ ἰδικόν της, ἔλεγον αἱ καλαὶ ψυχαί, καὶ μηδὲν ἐξοδεύουσα πρέπει νὰ εἶνε φιλάργυρος.

Ἵνα εἴπωμεν τὴν ἀλήθειαν, ὅτε μετὰ τὴν κηδείαν, ἣν ἠκολούθησε πεζῇ ἐπὶ τῆς χιόνος καὶ ὑπὸ ραγδαίαν βροχήν, ἡ Ραϊσὰ ἐπανῆλθεν οἴκαδε, ἡ μάγειρος ἦλθε καὶ τῇ εἶπε·

— Κυρία, ἐλησμονήσατε νὰ διατάξητε τὸ δεῖπνον.

Ἡ Ραϊσὰ μετὰ κόπου ἔφερε τὴν χεῖρα εἰς τὸ θυλάκιόν της καὶ ἐξήγαγε τὸ βαλάντιόν της ἰσχνόν, ἄνευ τοῦ ἐλαχίστου ἐξογκώματος. Ἔλαβε χαρτονόμισμα δέκα ρουβλίων καὶ τὸ ἔδωκεν εἰς τὴν γηραιὰν ὑπηρέτριαν.

— Οἰκονόμησον αὐτὸ ὅσον δύνασαι, εἶπε· τοῦτο μόνον μοὶ μένει.

— Θεέ μου, ἀπεκρίθη ἐκείνη κρεμάσασα τὰς χεῖρας, τί θὰ ἀπογίνητε ;

Ἡ Ραϊσὰ ἐποίησε διὰ τῆς χειρὸς σημεῖον, ὅπερ σημαίνει ρωσιστί : Τί μὲ μέλει ;

— Δὲν ἀποθνήσκει τις ἐκ τῆς πείνης ! προσέθηκε.

Τὴν ἑσπέραν τῆς Φιλιβρᾶς ταύτης ἡμέρας ὁ Φαδὲ ἦλθε νὰ τὴν ἴδῃ· ὁ γέρων ὑπηρέτης ἠσθάνετο διὰ τὴν κυρίαν, ἣν ἡ τύχη τῷ εἶχε τόσον ἀπροσδοκήτως δωρήσῃ εἶδος σεβασμοῦ, οὐχὶ ἀμέτοχον δόσεώς τινος τρυφερότητος. Διὰ πάντας τοὺς λοιποὺς ἡ γυνὴ αὕτη ἦτο ἐχθρὰ τοῦ κυρίου· δι' αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἀποστολῆς τοῦ κιβωτίου, ἦτο μᾶλλον φίλη.

Ὁ Φαδὲ ἦτο τέλειος Ρῶσσος καὶ παλαιὸς ὑπηρέτης οἰκογενείας· ἀφ' ἑνὸς δὲν ἔβλεπε ἢ τὸν κύριόν του, ἀφ' ἑτέρου ἐπίστευεν εἰς τὸ πεπρωμένον· ἐπὶ πλέον δὲ ἦτο καὶ λίαν εὐσεβής.

— Δὲν θὰ μοῦ βγάλῃ κανεὶς ἀπὸ τὴν κεφαλήν, εἶπε μίαν ἡμέραν εἰς τὸ μαγειρεῖον τῆς οἰκίας τοῦ Βαλερίου, ὅτι ὁ Θεὸς ἐπέβαλε τὴν δυστυχίαν ταύτην, ἵνα σώσῃ τὸν κόμητα. Ὁ Θεός καὶ ὁ ἀρχάγγελος Μιχαὴλ τὸν ἐκράτησαν ἐκ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀπωλείας.

— Ναί, μετανοεῖ βλέπεις εἰς τὴν Σιβηρίαν· δὲν ἔχει οὕτω ; εἶπεν ὁ μάγειρος εἰρωνικῶς.

Ὁ τελευταῖος οὗτος ἦτο παρωργισμένος διότι δὲν προητοίμαζε πλέον ὡραῖα φαγητά· θὰ συνεχώρει τὰ πάντα εἰς τὴν Ραϊσάν, ἐὰν ἔδιδε γεύματα, ἀλλὰ δὲν ὑπέφερε νὰ βλέπῃ τὴν δόξαν του ὑπὸ τὸ μόδιον· ἡ δόξα αὕτη, ἡ τόσῳ πρὸ καιροῦ ἐξυμνηθεῖσα, τῷ ἔφερε σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ μεγάλας ὠφελείας ἀπὸ τῆς τραπέζης. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ποῖον κέρδος ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἐκ τῶν πεζῶν φαγητῶν τῆς συνήθους ὑπηρεσίας.

Ὁ Φαδὲ ἐκίνησε τὴν κεφαλὴν ὡς ἄνθρωπος, ὅστις γνωρίζει τί λέγει.

— Καταλαμβάνω, εἶπε διὰ προφητικοῦ τόνου. Σᾶς λέγω ὅτι ὁ νέος κύριος ὑποφέρει διὰ τὰ ἁμαρτήματά του· ἀλλ' ἡ χεὶρ τοῦ Θεοῦ τὸν προστατεύει βεβαίως, διότι χωρὶς αὐτό, θὰ εὑρίσκετο εἰς χειροτέραν θέσιν.

Παρουσιάσθη λοιπὸν πρὸ τῆς νέας κυρίας του ὡς ἄνθρωπος, ὅστις ὑποτάσσεται εἰς τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ.

— Ὁ Κύριος σᾶς ἔπληξεν, ἐξοχωτάτη, εἶπεν ὑποκλινόμενος βαθέως· εἴθε νὰ δώσῃ τὴν οὐρανίαν ἀνάπαυσιν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ μακαρίτου πατρός σας.

— Σᾶς εὐχαριστῶ, ἀπήντησε μηχανικῶς ἡ Ραϊσά· ὅλα βαίνουσι καλῶς εἰς τὸν οἶκόν σας ; προσέθηκε μετὰ στιγμὴν σιωπῆς.

— Ὅλα βαίνουσι καλῶς χάρις τῷ Θεῷ. Ἦλθον νὰ λάβω τὰς διαταγάς σας διὰ τὸ πένθος. Ἐπιθυμεῖτε νὰ πενθηφορήσωσιν οἱ ὑπηρέται ;

— Ὄχι, εἶπεν ἡ Ραϊσά, οἱ ὑπηρέται τοῦ κόμητος δὲν πρέπει νὰ πενθήσωσι διὰ τὸν ἐν ἀποστρατείᾳ θανόντα στρατιωτικὸν χειρουργὸν Πορώφ. Σᾶς εὐχαριστῶ ἐν τούτοις διότι τὸ ἐσκέφθητε.

Τὸ σέβας τοῦ Φαδὲ διὰ τὴν γυναῖκα ταύτην, ἥτις ἐνόει τόσον καλῶς τὴν θέσιν της καὶ ἐγνώριζε τόσον καλῶς νὰ τηρήσῃ αὐτήν, ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ηὔξησε καταπληκτικῶς.

— Ἦλθον ἐπίσης νὰ ἀναγγείλω εἰς τὴν ἐξοχότητά σας, εἶπεν, ὅτι ὁ ἐπιστάτης τοῦ κόμητος Βαλερίου ἔγραψεν ἵνα ἀναγγείλῃ ἀποστολὴν χρημάτων. Ἐπώλησαν τὸν σῖτον εἰς Κομορῖνον.

— Κομορῖνον ; ἐπανέλαβεν ἡ Ραϊσά.

— Ναί· τὸ κυριώτερον κτῆμα τοῦ κόμητος· ἐκεῖ διήρχετο τὰς θερινὰς διακοπάς του· εἶνε ὡραῖον κτῆμα, μὲ οἶκον ἀρχοντικὸν λιθόκτιστον· ἔχει ὡραῖον κῆπον καὶ ποτάμόν.

Ὁ Φαδὲ ἐσιώπησε καὶ περιέμεινε μετὰ σεβασμοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ραϊσὰ οὐδὲν ἔλεγεν, ἐπανέλαβε.

— Δὲν ὑπάρχουσι πλέον ἄχυρα, ἐξοχωτάτη, ἡ προμήθεια ἐξηντλήθη· οὔτε ξύλα ὑπάρχουσι πλέον, καὶ οἱ ὑπηρέται δὲν ἐπληρώθησαν τοὺς μισθούς των ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ κυρίου μας.

— Καλῶς, εἶπεν ἡ Ραϊσὰ θὰ ἐνασχοληθῶ περὶ τούτων ὅλων, ὁ ἐπιστάτης λέγει πόσα στέλλει ;

— Εἴκοσι τρεῖς χιλιάδας ἀργυρῶν ρουβλίων, ἐξοχωτάτη :

Ἡ Ραϊσὰ ἐσκέφθη τὴν μητέρα της ἀποθανοῦσαν ἐκ θλίψεως, τὸν πατέρα της ἀποθανόντα ἐξ ἀνίας, ἑαυτὴν ὀρφανήν, καὶ τὴν ἀπηλπισμένην ζωήν της καὶ εἶπεν ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ χρήματα οὐδὲν ἦσαν πρὸ ἐκείνου, ὅπερ ἀπώλεσε·

— Ὑπάρχουσιν ἀκόμη πολλὰ πράγματα, ἐξοχωτάτη, ἐξηκολούθησεν ὁ Φαδὲ ἀφοῦ ἔβηξε κρυφίως ἐντὸς τῆς παλάμης του· οἱ ἵπποι εἰς οὐδὲν χρησιμεύουσιν, ἀφοῦ ὑμεῖς δὲν εὐαρεστεῖσθε νὰ μεταχειρισθῆτε αὐτούς· ἔπρεπεν ἴσως νὰ τοὺς πέμψωμεν εἰς Κομορῖνον· ἐκεῖ δὲν στοιχίζει καθόλου ἡ τροφή των, ἐνῷ ἐδῶ . . . Καὶ ἔπειτα οἱ ὑπηρέται . . . δυνάμεθα νὰ τοὺς στείλωμεν ἐπίσης εἰς τὴν ἐξοχήν· εἰς Πετρούπολιν διαφθείρονται μόνον καὶ ἐξοδεύουσι καὶ χρήματα . . .

— Θὰ ἔλθω αὔριον, εἶπεν ἡ Ραϊσὰ γενομένη αἴφνης σοβαρωτάτη.

Τὸ βάρος νέας εὐθύνης ἔπιπτεν ἐπὶ τῶν ἤδη κεκοπιακότων ὤμων της· δὲν ἔπρεπε ν' ἀφήσῃ νὰ καταρρεύσωσιν ἐκ τῶν ἀσυνηθίστων χειρῶν της τὰ ἀγαθά, ὧν ἐθεώρει ἑαυτὴν ἁπλῆν θεματοφύλακα.

— Κατὰ ποίαν ὥραν πρέπει νὰ περιμένω τὴν κυρίαν κόμησσαν εἰς τὸν οἶκόν της ; ἠρώτησε μετὰ σεβασμοῦ ὁ Φαδέ.

Εἰς τὸν οἶκόν της ! εἰς τὸν οἶκόν της πράγματι θὰ μετέβαινεν ἡ αὐτὴ παράδοξος συγκίνησις κατέλαβε τὴν Ραϊσάν. Ὅ,τι ἀπέβλεπε τὸν Βαλέριον τῇ ἔδιδε τὴν ἐντύπωσιν ταραχθείσης αἰδοῦς, πράγματος ἀπηγορευμένου. Ἡρωθρία πρὸ τῆς οἰκίας του, ὡς πρὸ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, καὶ ὠργίζετο καθ' ἑαυτήν, διότι ἠγνόει τὴν αἰτίαν.

— Εἰς τὰς τρεῖς, εἶπεν.

— Ἡ κυρία κόμησσα θὰ δεχθῇ νὰ γευματίσῃ εἰς τὸν οἶκόν της ; ἠρώτησεν ὁ γέρων θεράπων.

— Ὄχι, ὄχι, ἐψιθύρισεν ἡ Ραϊσά, θὰ ἔλθω διὰ μίαν στιγμήν.

Ὁ Φαδὲ ἀπεσύρετο.

— Πρέπει νὰ στείλω τὸ ὄχημα ; ἠρώτησεν ἐπὶ τοῦ κατωφλίου· οἱ ἵπποι εἶνε ἀσθενεῖς, ἐπειδὴ δὲν ἐξέρχονται· τοῦτο θὰ τοῖς ἐπροξένει καλόν.

Ἡ Ραϊσὰ ἐδίστασεν· εἶτα ἡ αὐτὴ γλυκεῖα ἀγωνία τὴν κατέλαβε.

— Στείλατε τὸ ὄχημα εἰς τὰς τρεῖς, εἶπεν ἐρυθριῶσα.

Ὁ Φαδὲ ἀπεσύρθη καὶ ἡ Ραϊσὰ ἐπέστρεψεν εἰς τὸ δωμάτιον, ἐν ᾧ ὁ πατήρ της εἶχεν ἀποθάνῃ.

— Πράττω καλῶς ἢ κακῶς; ἐσκέφθη πάντοτε τεταραγμένη· τί μὲ συμβουλεύετε, ὦ ἀγαπητοί μου σύμβουλοι, σεῖς, οὓς ὁ θάνατος δὲν ἐχώρισεν ἀπὸ ἐμέ ; Πρέπει νὰ μείνω πάντοτε ξένη εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, ὅστις μὲ ἀπωθεῖ ; πρέπει νὰ ἐγείρω τὸ πρόσωπον ὡς ἀθῶα, ἢ νὰ κρύπτωμαι ὡς ἔνοχος ; Δὲν εἶμαι ποσῶς ἔνοχος, ὦ Θεέ μου, τὸ γνωρίζεις σύ. Διατί τότε νὰ φοβῶμαι τὴν ἡμέραν ; διατί νὰ φεύγω πρὸ τῆς ἱκανοποιήσεως, ἣν ἐζήτησα ;

Μυστική τις φωνὴ ἐν τῷ βάθει τῆς καρδίας τῆς νέας γυναικὸς ἐψιθύρισεν : «Ἐὰν ἐγνώριζον ὅτι ἦτο αὐτός !»

Ἡ ἀγωνία ἐπανῆλθεν, ἀλλὰ τὴν φορὰν ταύτην θλιβερὰ καὶ σπαρακτική. Θὰ ἐξήγε τὴν Ραϊσὰν τῆς θλίψεως, ἐὰν ἤθελεν, ὁ ἐξόριστος ἐκεῖνος, ὃν αὕτη εἶχε πέμψῃ εἰς Σιβηρίαν. Θὰ τὴν ἠνάγκαζε νὰ κλεισθῇ διὰ παντὸς εἰς μοναστήριον, ἐὰν τῇ ἔλεγε : «δὲν εἶμαι ἐγώ», ἢ ἄλλως θὰ τὴν ἀνύψου πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν της καὶ πρὸ τῶν ἄλλων. Δὲν ἠθέλησεν· εἶχε καλῶς ἐκλέξῃ τὴν ἐκδίκησίν του !

Ἡ σύζυγος θὰ ἐβασανίζετο μέχρι τέλους ἐπὶ τῇ φοβερᾷ ἀμφιβολίᾳ, ἥτις τὴν ἠμπόδιζε νὰ παρατηρήσῃ τὸν σύζυγόν της κατὰ πρόσωπον.

Σκληρὲ Βάλέριε ! ναί, ἀλλὰ ἡ ὀργή του ἦτο πολὺ φυσική...

Τοὐλάχιστον ἡ Ραϊσὰ τὸν ἐδικαιολόγει πρὸ τῶν ἰδίων της ὀφθαλμῶν.

Αἴφνης ἐμέμφθη ἑαυτήν, διότι ἐσκέπτετο ὀλιγώτερον τοὺς γονεῖς, οὓς ἀπώλεσε, τῶν ὁποίων ὁ θάνατος ἦτο τόσῳ πρόσφατος, παρὰ τὸν ἐξόριστον τὸν τόσῳ ἔνοχον πρὸς αὐτήν. Ἔπεσε γονυπετὴς καὶ διέχυσεν ἐλευθέρως τὰ δάκρυα καὶ τὰς εὐχάς της.

(Ἕπεται).

ΡΩΣΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΔΑΣΟΣ ΚΑΙ ΦΩΤΙΑ

(Μῦθος Κριλώφ.)

Πρέπει κανεὶς μὲ προσοχὴν τοὺς φίλους νὰ ἐκλέγῃ.
Ὁσάκις τὸ συμφέρον φιλίαν σοῦ πωλεῖ,
εἶνε παγίς, ἐκιβουλή.
Ἄκουσον ἓν μυθάριον τι περὶ τούτου λέγει.

Χειμῶν' ἀπὸ διαβάταις φωτιὰ λησμονημένη,
σὲ δάσος ἀπὸ κάτω καπνίζει λυπημένη.
Ξύλα δὲν ἔχει νὰ τραφῇ, βλέπει πῶς θενὰ σβύσῃ,
καὶ μὲ τὰ λόγια αὐτὰ ζητεῖ τὸ δάσος ν' ἀπατήσῃ.
—Πές με, ὦ ! δάσος ἀκριβό, τί εἶν' αὐτὸ τὸ χάλι;
πῶς σ' εὕρηκε τέτοιο δεινὸ καὶ συμφορὰ μεγάλη ;
Γιατὶ δὲν ἔχεις φύλλα,
καὶ ἔμειναν τὰ δένδρα σου ξεγυμνωμένα ξύλα ;
—Τὸ χιόνι, βλέπεις, τὸ ψυχρὸ μὲ ἔχει σκεπασμένο.
χειμῶνα εἶν' ἀδύνατο νὰ εἶμαι ἀνθισμένο,
οὔτε νὰ πρασινίσω.»
Εἰς τὴ φωτιὰ τὸ δάσος ἀπαντᾷ.
Καὶ ἡ φωτιὰ 'ποκρίνεται :— «Μάταια λόγια αὐτά.
Μ' ἐμένα φιλιώσου καὶ θὰ σὲ βοηθήσω.
Τοῦ ἥλιου εἶμαι ἀδελφή, ἀνάφτω καὶ κορόνω,
καὶ ὄχι ὀλιγώτερα ἐκεῖνου κατορθόνω.
Στὰ θερμοκήπια γιὰ μὲ 'ρώτησε νὰ σοῦ 'ποῦνε.
Ὅταν τὰ χιόνια πέφτουνε, ἢ ἄνεμοι συρίζουν
εἰς τοῦ χειμῶνα τὴν καρδιά, ἐκεῖ τὰ πάντ' ἀνθίζουν,
καὶ εἰς ἐμὲ δι' ὅλ' αὐτὰ τὴν χάρι χρεωστοῦνε.
Ἐγώ, ἂν καὶ ταῖς καυχησιαῖς δὲν ἀγαπῶ διόλου,
στοῦ ἥλιου δὲν ὑποχωρῶ τὴ δύναμι καθόλου.
Μ' ὅλη του τὴν 'περίφανη, τὴν ἀλαζόνα λάμψι,
βλέπεις πῶς ἔδυσε χωρὶς τὰ χιόνια νὰ τὰ βλάψῃ.
Ἐνῷ τριγύρω μου, ἰδέ, τὸ παγερὸ τὸ χιόνι,
ἀνίσχυρο πῶς λυώνει.
Καὶ σύ, ἐὰν ἐπιθυμῇς, δάσος ἀγαπημένο,
ὅλο τὸ χρόνο νὰ ἀνθῇς, νὰ 'σαι πρασινισμένο,
εἰς τὸ πλευρό σου δόσε μου μία μικρὴ γωνία.»
Εἶπεν αὐτὰ ἡ δολερὴ κ' ἐκλείσθ' ἡ συμφωνία.
Τώρα ἰδὲ πῶς ἡ μικρὴ φωτιὰ τὸ δάσος πιάνει,
μεγάλη γίνεται φωτιὰ· δίχως καιρὸ νὰ χάνῃ,
τρέχει, πηδᾶει στὰ κλαδιά, τὸ δάσος τήνε τρέφει,
μαῦρος καπνὸς ὑψώνεται καὶ φέρεται στὰ νέφη,
ὅλο τὸ δάσος ἄγρια φλόγα περικυκλόνει,
στὸ τέλος ὅλα χάθηκαν, τίποτε δὲν γλυτόνει.
Τὸ δάσος δὲ θὰ ἔχῃ πλιὸ τὸ δόλο νὰ προσφέρῃ
σκιὰ τὰ καλοκαῖρι,
κ' ἐκεῖ ποῦ ἦσαν πράσινα κλαδιά, δροσάτα φύλλα,
ἔμειναν μόνο ἄμορφα κατακαϋμένα ξύλα.
Καὶ εἶνε, φίλε, φυσικό, δὲν πρέπει ν' ἀπορῇς.
Σὰν σμίξουν ξύλα καὶ φωτιά, τί ἄλλο καρτερεῖς ;

Π. Α. ΑΞΙΩΤΗΣ

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

ΕΓΧΩΡΙΑ

Τινὲς τῶν ἐνταῦθα Κρητῶν τὴν παρελθοῦσαν Κυριακὴν πραέβησαν εἰς διαδήλωσιν ὑπὸ τὴν οἰκίαν τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ, ἵνα παρακαλέσωσιν αὐτὸν νὰ τοῖς παράσχῃ τὰ μέσα, ὅπως μεταβῶσιν εἰς Κρήτην πρὸς βοήθειαν τῶν κινδυνευόντων ἀδελφῶν των. Τὴν συνάθροισιν διέλυσε σῶμα χωροφυλακῆς ἐπισωμβάσης μικρὰς συμπλοκῆς, καθ' ἣν ἐτραυματίσθησάν τινες Κρῆτες καὶ ἐφονεύθη εἷς ἐνωμοτάρχης τῆς χωροφυλακῆς.—Εἰς 4,200 ἀνέρχονται οἱ μέχρι τοῦδε ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ ἐξ Ἡρακλείου τῆς Κρήτης πρόσφυγες· ἐκ τῶν ἄλλων πόλεων τῆς νήσου μόνον εἰς τοὺς ξένους ὑπηκόους ἐπετράπη ἡ ἀναχώρησις. — Πρὸς καταρτισμὸν τοῦ κτηματολογίου τοῦ Κράτους θὰ κατέλθῃ εἰς Ἑλλάδα ἀποστολὴ ἐκ τριῶν αὐστριακῶν, ἑνὸς ἀντισυνταγματάρχου, ἑνὸς ὑπολοχαγοῦ καὶ ἑνὸς ἀνθυποπλοιάρχου.— Ὑπὸ τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς τῶν Εὐελπίδων προκηρύσσεται διαγωνισμὸς πρὸς πλήρωσιν 32 κενῶν θέσεων μαθητῶν.—Περὶ τῶν ἐν Κρήτῃ ταραχῶν ἡ Ἑλλην. Κυβέρνησις ἀπηύθυνε διακοίνωσιν πρὸς τὰς Εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις ζητοῦσα τὴν μεσολάβησιν αὐτῶν πρὸς δίκαιον κανονισμὸν τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος, ὁ δὲ βασιλεὺς Γεώργιος συγκαλέσας ἐν Κοπεγχάγῃ τὸ Διπλωματικὸν σῶμα κατέστησεν αὐτῷ γνωστόν, ὅτι ἐὰν ὁ τουρκικὸς στρατὸς διαπράξῃ μεγάλας βιαιοπραγίας ἐν Κρήτῃ, ἡ Ἑλλ. Κυβέρνησις δὲν θέλει δυνηθῆ ν' ἀντισταθῇ εἰς τὴν ὑπὲρ τῶν Κρητῶν λαϊκὴν ὁρμήν.— Πρὸς καταρτισμὸν τῆς νέας Ἱερᾶς Συνόδου, ἧς αἱ ἐργασίαι ἄρχονται ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς Σεπτεμβρίου, καλοῦνται ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ζακύνθου κ. Λάτας καὶ ὁ ἐπίσκοπος Ναυπακτίας κ. Δαυΐδ, παραμενόντων, ἐκ τῶν παλαιῶν μελῶν, τῶν Μεσσηνίας καὶ Νάξου.

ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ

Ἡ Ὑψ. Πύλη δι' ἀντιδιακοινώσεως αὐτῆς πρὸς τὰς Εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις ἀπαντᾷ εἰς τὴν Ἑλλ. διακοίνωσιν, ἐναγγελλομένη τὴν ταχεῖαν ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως ἐν Κρήτῃ. — Τὸ ἐν Παρισίοις ἀνώτατον δικαστήριον ἐκήρυξε τὸ Βουλανζὲ ἔνοχον ἀποπείρας κατὰ τῆς Δημοκρατίας, τοὺς δὲ Ροσσεφὼρ καὶ Διλλὼν συνεργοὺς καὶ κατεδίκασεν αὐτοὺς εἰς ἐξορίαν ἐν ὀχυρωμένῳ μέρει. — Οἱ ἐν ταῖς παραδουναβίοις πολεσιν ὁμογενεῖς ἐμποροι ἠνοιξαν ἐγγραφὰς ὑπὲρ τῶν προσφύγων Κρητῶν.—Ὁ Σάχης τῆς Περσίας ἐκ Παρισίων μετέβη εἰς Βάδην. — Ἐν Παρισίοις συνεκροτήθη συνέδριον τῶν διδασκάλων καὶ τῶν φίλων τῶν τυφλῶν, ὅπως μελετήσῃ τὰ μέσα τῆς βελτιώσεως τῆς καταστάσεως αὐτῶν. — Ἀπέθανεν ἐν Ρώμῃ ὁ πρώην πρωθυπουργὸς τῆς Ἰταλίας Καῖρόλης. — Τὸ θωρηκτὸν «Ὕδρα» ἔσται ἐντελῶς ἕτοιμον καὶ θὰ καταπλεύσῃ εἰς τὰς Ἑλληνικὰς θαλάσσας περὶ τὰ τέλη προσεχοῦς Σεπτεμβρίου, ὅτε καθελκυσθήσεται εἰς τὴν θάλασσαν καὶ τὸ δεύτερον θωρηκτὸν ὀνομασθησόμενον «Σπέτσαι», τὸ δὲ τρίτον θωρηκτὸν ὀνομασθήσεται «Ψαρά». — Ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Πετερχὼφ ἐτελέσθησαν οἱ ἀρραβῶνες καὶ τῆς τριτοτόκου θυγατρὸς τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Μαυροβουνίου Ἀναστασίας μετὰ τοῦ πρίγκιπος Γεωργίου Λαϊχτεμπεργ. — Ἡ ἐν Κρήτῃ κατάστασις ἐξακολουθεῖ οὖσα λίαν τεταραγμένη. Οἱ Ὀθωμανοὶ ἐξακολουθοῦσι τοὺς φόνους καὶ τὰς λεηλασίας των, οἱ δὲ χριστιανοὶ ἀπρακτοῦσιν ἐλλείψει πυρίτιδος καὶ ἑπόμενοι ταῖς προτροπαῖς τῆς Ἑλ. Κυβερνήσεως. Στρατιωτικὸς καὶ προσωρινὸς πολιτικὸς τῆς Κρήτης διοικητὴς διωρίσθη ὁ τέως ἐν Πετρουπόλει πρεσβευτὴς τῆς Ὑψ. Πύλης Σακὴρ πασᾶς, ὅστις ἀφικόμενος εἰς Κρήτην ἐκήρυξε τὸν στρατιωτικὸν νόμον καὶ προσεκάλεσε διὰ προκηρύξεως αὐτοῦ τοὺς ἐπαναστάτας, ὅπως παραιτούμενοι φαντασιωδῶν ἐπιθυμιῶν καταθέσωσι τὰ ὅπλα καὶ ζητήσωσι χάριν.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Ἐν ἑνὶ τῶν τελευταίων φυλλαδίων τῆς πολιτικῆς καὶ φιλολογικῆς «Κυανῆς Ἐπιθεωρήσεως» (Revue Bleue) τῶν Παρισίων ἐδημοσιεύθη γαλλιστὶ «Ἡ Ἀρραβωνιαστικὴ τοῦ Μεσκίνη», ἐν τῶν ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου διευθυντοῦ κ. Δαμβέργη γραφέντων Κρητικῶν Διηγημάτων. Κατὰ τὰς αὐτὰς ἀκριβῶς ἡμέρας ἡ «Ἑλλὰς», τὸ περιοδικὸν τοῦ ἐν Ἀμστελοδάμῳ φιλελληνικοῦ συλλόγου, ὡς δεῖγμα

τῆς συγχρόνου κρητικῆς διαλέκτου ἀνεδημοσίευεν ἀπόσπασμα τοῦ αὐτοῦ διηγήματος μετὰ μεταφράσεως φιλοτεχνηθείσης μετὰ πολλῆς ἀκριβείας καὶ χάριτος ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ ἑλληνιστοῦ τῆς Δαρμστάτης κ. Αὐγούστου Βόλτς.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

Ἐξακολουθοῦσιν αἱ παρὰ τὸ Ζάππειον ἀνασκαφαί, ἀνεκαλύφθησαν δὲ αἱ βάσεις νέας μεγάλης στοᾶς· ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε γενομένων ἀνασκαφῶν κατεδείχθη, ὅτι ἐπὶ τοῦ μέρους τούτου ἔκειτο κτίριον ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, ἴσως τὸ γυμνάσιον τοῦ Ἀδριανοῦ ἢ ἀρχαῖον βαλανεῖον. — Ἡ ἀρχαιολογικὴ ἑταιρία ἠγόρασεν ἀντὶ 28 χιλ. δρ. τὴν παρὰ τὴν Πόλην τῆς Παλαιᾶς Ἀγορᾶς οἰκίαν τοῦ κ. Ἀζάπη, ὅπως ὑπ' αὐτὴν ἐνεργήσῃ ἀνασκαφάς.

ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Γ. Α. Π. Αἰτηθὲν βιβλίον ἐστάλη. Πέμψατε νὰ ἴδωμεν. Προτιμῶμεν τὰ ἱστορικὰ καὶ ὁδοιπορικά. Εὐχαριστοῦμεν δι' εὐμενεῖς διαθέσεις.—*Λαθραίῳ καὶ Ἀλ* Φαίνεται, ὅτι ἐργασίαν δὲν ἔχετε, καὶ μᾶς ταράσσετε τόσον συχνά. Προσπαθήσατε λοιπὸν νὰ ἀποστηθίσητε τὸ κατωτέρω γλωσσηματικὸν παίγνιον τῆς Θεσσαλίας, καὶ ὅταν τὸ καταρθώσητε σᾶς στέλλομεν ἓν ἄλλο διὰ νὰ μὴ μένητε ἀργοί.

Ὁ τζιντζιρας ὁ μίντζιρας
ὁ τζιντζιμιντζιχόντζιρας
ἀνέβη 'πάν' στὴν τζιντζιριὰ τὴν μιντζιριὰ
τὴν τζιντζιμιντζιχοντζιριὰ
καὶ ἔφαγε τζιντζιρες μίντζιρες
τζιντζιμιντζιχόντζιρες.

—*Φίλῳ Ὡρολογοποιῷ.* Ἡ περὶ τῆς φράσεως ἐκείνης τῶν *Συντρόφων* ἐπικρισις ἡμῶν θὰ προσεπόριζεν ὑμῖν ἐργασίαν στέφουσαν τὴν κριτικήν σας δεινότητα καὶ θὰ ἀπεδείκνυεν, ὅτι ὁ γράφων αὐτοὺς δὲν γνωρίζει τί γράφει ἂν ... ἐν Κρήτῃ δὲν ἐμέτρων τὰς ὥρας τουρκιστί! Ὅταν ὁ Καπετὰν Γιώργης λέγει, ὅτι «εἶνε δύο ἡ ὥρα καὶ ὁ ἥλιος καίει. Θέλομε ἄλλας δύο γιὰ νὰ πᾶμε στὴ Σπηλιά...» καὶ πρέπει νὰ σκεύσωμεν «πρὶν μᾶς πιάσῃ ἡ κάψα τοῦ μεσημεριοῦ» *δὲν ἔχει χαλασμένον ὡρολόγιον*, ὅπως τὸν κατηγορεῖτε, ἀλλὰ ἀκριβέστατον, δεικνύον ὅμως οὐχὶ 12, ἀλλὰ 5 ½ κατὰ τὴν μεσημβρίαν, ὅπως ἔχουσι τὴν ἰδιοτροπίαν νὰ δεικνύωσιν ὅλα τὰ κρητικὰ ὡρολόγια εἰς τὸ πεῖσμα τῶν κριτικῶν σας παρατηρήσεων.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ
Ἐξεδόθησαν

Λεξικὸν Ἐγκυκλοπαιδικόν, ἐκδιδόμενον ἐπιμελείᾳ *Ν. Γ. Πολίτου*. Τόμ. Α', φυλ. 1), — Ἀκροβάτις ὁπλή—Ἀλάθητον, Μπάρτ καὶ Χίρστ ἐκδόται.

Ἀμλέτος, τραγῳδία Σαικσπείρου, ἔμμετρος μετάφρασις *Ἰακώβου Πολύλα*, μὲ προλεγόμενα καὶ κριτικὰς σημειώσεις, σελ. 244, δρ. 3.

Ἀπομνημονεύματα διδασκάλου. Ἱστορικὸν διήγημα, ὑπὸ *Θ. Φ. Κωνσταντινίδου*, μέρος Α'. Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

Ἀνδρέας Θεοτόκης, ὑπὸ *Φραγκίσκου Δε-Μέρτου*, ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ «Παρνασσοῦ».

Μηνιαῖον Δελτίον τοῦ Εἰδικοῦ Ἐμπορίου τῆς Ἑλλάδος μετὰ τῶν ξένων ἐπικρατειῶν. Ἰούνιος 1889. Ἐκ τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου.

Ὀργανισμὸς τῆς ἐν Πορτ-Σαΐδ Ὀρθοδόξου Ἑλλ. Κοινότητος. Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

Λόγος, ἐκφωνηθεὶς τῇ 7 Ἰουνίου ε. ε. ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ *Χ. Διοσκορίδου* κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐξετάσεων τοῦ ἐν Ἀθήναις ὁμωνύμου Λυκείου.

Ἀγγέλλονται

Αἱ Βουλαὶ τῆς Ἑλλάδος, ἐπὶ τῆς βασιλείας Γεωργίου τοῦ Α', ὑπὸ *Διον. Θ. Σωμερίτου*.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

Βιβλία διάφορα

Ἀνὰ τὰ ὄρη: Ὁδοιπορικαὶ σημειώσεις, Πάτραι, Βαλατσῖνα, Ἅγιος Ἀνδρέας. Ἅγιος Ἰωάννης, Κερπινή, Μέγα Σπήλαιον, Καλάβρυτα, Ἁγία Λαύρα, κτλ., ὑπὸ Κ. Δ. Καπράλου, σχ. 16ον, σελ. 80, δρ. 1.

Ὁδοιπρικὰ Μακεδονίας, Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας, κατὰ τὸν Emile Isambert, ὑπὸ Α. Μηλιαράκη, σχ. 16ον, σελ. 320, δρ. 3,50.

Βυζαντιναὶ Μελέται, τοπογραφικαὶ καὶ ἱστορικαί, μετὰ πλείστων εἰκόνων, ὑπὸ Ἀλ. Πασπάτη, σχ. 4ον, σελ. 409, δρ. 25.

Αἱ Ψυχώσεις, μελέται ἰατρικαί, κοινωνιολογικαὶ καὶ φιλοσοφικαὶ περὶ φρενοπαθειῶν, ὑπὸ Σίμ. Ἀποστολίδου, σχ. 8ον, σελ. 495, δρ. 5.

Ὑπνωτισμὸς ἢ ζωϊκὸς μαγνητισμὸς ἐνώπιον τῆς ἐπιστήμης μετὰ παραρτήματος περὶ μαγείας καὶ πνευματισμοῦ, ὑπὸ Ι. Φουστάνου, σχ. 8ον, σελ. 122, δρ. 2.

Ὁ Νεφελάγγελος, ἰνδικὸν ποιημάτιον, μετάφρασις Γ. Ν. Τσερέπη, σχ. 8ον, σελ. 46, δρ. 1.

Τὸ χωρίον τῆς Ροδόπης, ὑπὸ Β. Σκορδέλη, σχ. 16ον, σελ. 18, δρ. 4.

Ἀναμνήσεις Ἕλληνος ἀξιωματικοῦ ἐν τῷ πρωσσογαλλικῷ πολέμῳ, ὑπὸ Α. Ραγκαβῆ, σχ. 8ον, σελ. 137, δρ. 2.

Ἱστορία κριτικὴ περὶ ἀρχῆς καὶ καταλύσεως τῶν ἀρχαίων πολιτειῶν, ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπὸ Κ. Γρυπάρη, σχ. 8ον, σελ. 190, δρ. 3.

Τύχαι Τηλεχάχου, Φρ. Φενελλῶνος, μετάφρ. Κ. Σταματιάδου, σχ. 16ον, σελ. 471, δρ. 5.

Νάθαν ὁ σοφὸς τοῦ Λέσιγγ, μετάφρασις Ἀλ. Ρ. Ραγκαβῆ, σχ. 8ον, σελ. 218, δρ. 2,50.

Ἀπόκρυφα τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως καὶ διαφόρων ἄλλων μυστικῶν ἑταιριῶν τῆς Ἱσπανίας, μετὰ εἰκόνων, ἔκδοσις Β', σχ. 16ον, σελ. 490, δρ. 5.

Ἄσματῶν Χριστουγέννων, διήγημα Δίκενς. μετάφρ. Π. Πανᾶ. δρ. 1.20.

Φραγκικὰ Διηγήματα, ὑπὸ Κοππέ μετάφρ. Π. Α. Κουρτίδου. λεπ. 30.

Παρνασσός, Π. Ματαράγκα, Ἀπάνθισμα τῶν ἐκλεκτοτέρων ποιημάτων τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος, σχ. 16ον, σελ. 1040. δρ. 6.

Τὰ ἅπαντα, Γ. Ζαλοκώστα, δρ. 5.

Ἐκ τοῦ Βιβλιοπωλικοῦ Γραφείου τῆς «Ἑβδομάδος».

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΕΙΣ ΚΟΜΨΑ ΤΕΥΧΗ

ΠΕΡΙΠΟΥ 96 ΣΕΛΙΔΩΝ

ΕΞΕΔΟΘΗΣΑΝ

Τεῦχος 1—3 *Θάνος Βλέκας*, Ἑλληνικὴ μυθιστορία ὑπὸ Π. Καλλιγᾶ.
Ποιήματα Α. Σ. Βυζαντίου (ἐν τῷ 3ῳ τεύχει)
» 4—5 *Ὁ Ἐξηνταβελόνης*, κωμῳδία Μολιέρου, κατὰ τὴν ἐξελλήνισιν τοῦ Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων.
Ποιήματα Φ. Κοππὲ (ἐν τῷ 5ῳ τεύχει).
» 6 *Περίληψις ἱστορίας* τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας ὑπὸ Α. Ρ. Ραγκαβῆ.
» 7 κ. 9 *Λουΐζα Μίλλερ*, τραγῳδία Φ. Σχιλλέρου.
» 8 *Ὑγιεινὴ τῆς ψυχῆς* ὑπὸ Φεουχτερσλέβεν.
» 10 *Διηγήματα* σύγχρονα Ἑλληνικά, ὑπὸ Δ. Βικέλα, Ε. Χαριλάου, Δ. Καμπούρογλου, Γ. Δροσίνη, Α. Κουρτίδου, Ι. Μ. Δαμβέργη καὶ Α. Καρκαβίτσα.
» 11—13 *Στράτης Καλοπίχειρος*, ἠθογραφία ἑλληνικὴ ὑπὸ Στ. Κουμανούδη.
» 14—15 *Ἀμλέτος*, τραγῳδία Σαικσπήρου μετάφρασις Σ. Δ. Βικέλα.
» 16—17 *Ἄσμα τῶν Χριστουγέννων*, διήγημα ὑπὸ Κ. Δίκενς.
» 18 *Κορακιστικὰ* ἢ διόρθωσις τῆς Ρωμαϊκῆς γλώσσης, κωμῳδία.—*Κούρκας* ἁρπαγή, ποίημα, ὑπὸ Κ. Ἰακ. Ρίζου.
» 19—20 Ἀλκιβιάδης, Ἑλλ. Σκηναὶ (δρᾶμα) Φ. Καβαλλάτη.

Ἕκαστον τεῦχος τιμᾶται λεπτὰ 60. Ἡ συνδρομὴ διὰ 25 (α' σειρὰ) δρ. 12.

Εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐννοοῦνται αὗται αἱ τιμαὶ εἰς χρυσόν

ΜΠΑΡΤ ΚΑΙ ΧΙΡΣΤ

ἐκδόται ἐν Ἀθήναις

ΧΑΡΤΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΠΑΛΑΗ ΚΑΙ ΚΟΤΖΙΑ
ΣΑΠΩΝ
ΑΓΓΛΙΚΟΣ ΑΡΙΣΤΟΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥ
WHITAKER ET GROSSMIT

Ἐκομίσθη
καὶ πωλεῖται εἰς καλὰς τιμάς.

ΦΑΡΜΑΚΕΙΟΝ
Ι. Τ. ΔΑΜΒΕΡΓΗ
ΕΝ ΣΥΡΩ

Ἐκομίσθησαν
Ἀρώματα Atkinsons
Σάπωνες ἀρωματικοί
Πάντα σγεδὸν τὰ
Εἰδικὰ φάρμακα
(Specialités)
Ἰατρικὰ θερμόμετρα
Συρίγγια ἐκ καουτσούκ
Ψεκατῆρες
Ἀποθήκη πάντων τῶν
Μεταλλικῶν ὑδάτων
Καὶ τοῦ μόνου γνησίου ἐπανορθωτικοῦ τῶν τριχῶν τῆς
Mmes ALLENS

ΔΡΟΜΟΛΟΓΙΟΝ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΥ ΠΕΙΡΑΙΩΣ-ΑΘΗΝΩΝ-ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Γραμμὴ Πειραιῶς - Ἀθηνῶν - Κορίνθου - Αἰγίου - Πατρῶν

	1	3	33		2	4	32
Πειραιεὺς ἀν.	7 π	11.15	10.10	Πάτραι ἀν.	7.20π	11.40	—
Ἀθῆναι »	7,30	11.50	10.40	Αἴγιον »	9.05	12.57	—
Κόρινθος ἄφ.	7.42	2.42	2. 5	Κόρινθος »	1.10	4 —	9.03π
Αἴγιον »	2.52	5.41		Ἀθῆναι ἄφ.	4.25	7 —	12.30
Πάτραι »	4.35	7.—		Πειραιεὺς »	4.55	7.30	1

Γραμμὴ Κορίνθου - Ἄργους - Ναυπλίου - Μύλων

Κόρινθος ἀν.	3. μ.μ.	Μύλοι	ἀν. 9.50π.μ.
Ἄργος ἄφ.	5.12 »	Ναύπλιον	» 10.
Ναύπλιον »	5.45 »	Ἄργος	ἄφ. 10.35
Μύλοι »	5.52 »	Κόρινθος	» 12.45

Γραμμὴ Πατρῶν - Πύργου

Πάτραι	ἀν. 8.30π	4.μμ.	5.30μ	Μανωλὰς	ἀν. 5.30π	—	—
Ἀχαΐα	ἄφ. 9.30	5.—	6.30	Ἀχαΐα	» 7—	10.45	6.40μ
Μανωλὰς	» —	6.32	—	Πάτραι	ἄφ. 8—	11.45	7.40

Σημείωσις. Ἡ ἁμαξοστοιχία 33 φθάνουσα μέχρις Ἀκράτας ἑκάστην Τρίτην, Πέμπτην, Σάββατον, ἡ δὲ 32 ἀναχωροῦσα ἐξ Ἀκράτας Κυριακήν, Τετάρτην, Παρασκευήν. Καθ' ἑκάστην τοπικαὶ ἁμαξ. μεταξὺ Ἀκράτας, Πατρῶν, Ναυπλίου, Ἄργους, Μύλων κατὰ τὸ γενικὸν Δρομολόγιον.

Τυπογραφεῖον **Κορίννης**, *ὁδὸς Πατησίων ἀριθ. 9.*